

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen havonként egyszer.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt, félévre 1 frt.

Kiadóhivatal:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák Budapesten.

- I. kerület (Vár).
- M. kir. Államnyomda, Nándor-tér 1.
- Magy. kir. tud. egyetemi nyomda, Iskola-tér 3.
- II. kerület (Viziváros).
- Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4.
- Heisler Jaroslav, Várkert-rakpart 1.
- Müller K. (Münster K.), Albrecht-út 3—5.
- III. kerület (Ó-Buda).
- Bartalits Imre, Remete-hegy.
- Bichler I., Kiskorona-utca 15.
- Wimmer Márton, Serfőző-utca 10.
- IV. kerület (Belváros).
- Anglo-nyomda, Molnár-utca 24.
- Athenaeum, irodalmi és nyomdai részv.-társ., Ferencziek-tere 3.
- Barcza József, Lipót-utca 30.
- Belvárosi könyvnyomda, (tul. Varga E. és Orósz B.) Lipót-utca 43.
- Buschmann Ferenc, Koronaherceg-utca 8.
- Franklin-Társulat magy. irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4.
- Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1.
- Hedvig S., Károly-körút 22.
- Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet, Zöldfa-utca 43.
- Langer Ede és Fia, Zsibárus-utca 1.
- M. kir. posta-és táviradigazgatóság könyvny. Főposta-épület.
- Mercur kő- és könyvnyomda, Kecskeméti-utca 5.
- Nagy Sándor, Papnövelde-utca 8.
- Róth József, Ujvilág-utca 6.
- Sarkadi I. utóda, Egyetem-utca 2.
- Id. Poldini Ede és Társa, Mária Valéria-utca 5.
- Sűsz Dávid, Molnár-utca 37—39.
- Singer Lipót, Károly-körút 24.
- Székesfővárosi házi ny., Lipót-utca 32.
- Ullmann József, Régi posta-utca 4.
- Várnai Fülöp, Régi posta-utca 3.
- Werbőczy könyvny. r.-t., Vármege-utca 11—13.
- Wodlaner F. és Fiai, Sarkantyús-utca 3.
- V. kerület (Lipótváros).
- Bendiner A., Arany János-utca 18.
- Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12.
- Hamburger és Birkholz, Nádor-utca 19.
- Hungária-könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váci-körút 34.
- Kálmán M. és Társa, Vadász-utca 32.
- Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 26.
- Károlyi György, Kálmán-utca 5.
- Kaufmann József, Arany János-utca 4.
- Kertész József, Mária Valéria-utca 11.
- Kollmann Fülöp, Arany János-utca 34.
- Légrády Testvérek, Váci-körút 78.
- Lőw Ede, Váci-körút 80.
- Márkus Samu, Báthory-utca 20.
- Minerva kő- és könyvnyomda, (tul. Qansl Zs.) Sas-ú. 29.
- Magy. kir. postatakarék-pénztár nyomdájá, Széchenyi-utca 2.
- Orsz. központi községi nyomda-részvénytárs. Lipót-körút 22.
- Pallas, irod. és nyomdai részvénytársaság, Kálmán-utca 2.
- Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság, Hold-utca 7.
- Pesti Lloyd-társulat Könyvnyomdájá, Dorottya-utca 14.
- Pollák M. Miksa és Tsa, Bálvány-utca 21.
- Preszburg Frigyes, Arany János-utca 14.
- Pscherhofer Vilmos, Sóllyom-utca 18.
- Redő Testvérek, Klotild-utca 20.
- Schlesinger és Kleinberger, Bálvány-utca 18.
- VI. ker. (Terézváros).
- Blau Albert fiókja, Szerencsen-utca 38.
- Bróza Ottó, Váci-körút 17.
- Eberle és Társa, Podmaniczky-utca 43.
- Engel S. Zsigmond, Vörösmarty-utca 56.
- Európa, irod. és nyomdai részv.-társaság, Ó-utca 12.
- Feldmann Sámuel, Nagymező-utca 35.
- Fővárosi nyomda-, vonalozó- és könyvkötő-részvénytársaság, Podmaniczky-utca 39.
- Fried és Krakauer, Eötvös-utca 19.
- Fuchs Samu és Társa, Podmaniczky-utca 27.
- Galitzénstein H., Hajós-utca 33—35.
- Gelléri és Székely, Podmaniczky-utca 47.
- Gergely Miksa, Lázár-utca 2.
- Goidschmiedt Lipót, Révay-utca 6.
- Gross és Grünhut, Ó-utca 50.
- Gutenberg-nyomda, Oyar-utca 31.
- Herrman Ignác, Laudon-utca 10.
- Hornyánszky Viktor, es. és kir. udvari könyvnyomda, Aradi-utca 14.
- Hunnia könyvnyomda, Teréz-körút 3.
- Kassino Jakab, Király-utca 26.
- Klein Testvérek, Révay-utca 14.
- Kosmos műintézet, kő- és könyvnyomda r.-t., Aradi-utca 8.
- Közművelődés, irod. és nyomdai intézet Izabella-utca 70.
- Kunoss Vilmos és Fia, Teréz-körút 38.
- Löbl Dávid, Andrásy-út 19. és Szerencsen-utca 22—26.
- M. kir. államvasutak menetjegy-nyomdájá, Csengery-utca 33.
- Manswirth Lipót, Podmaniczky-utca 5.
- Markovits és Garai, Lázár-utca 13.
- Muskát Béla, Teréz-körút 31.
- Nagel István, Vörösmarty-utca 39.
- Neumayer Ede, Szerencsen-utca 35.
- Orsz. ügyvédi nyomda mint szövetkezet, Uj-utca 3.
- Pollák Jakab, Eötvös-utca 26/c.
- Pollacsek Mór, Ó-utca 38.
- Posner K. Lajos és Fia, Csengery-utca 31.
- Quittner József, Szerencsen-utca 1.
- Radó Izor, Váci-körút 1.
- Rand és Hirsch, Podmaniczky-utca 43.
- Rigler József Ede r.-t., Rózsa-utca 55.
- Roth és Krausz, Vasvári Pál-utca 9.
- Schlänger Testvérek, Desseffy-utca 23.
- Schmidl H., Szerencsen-utca 6.
- Wesselényi-nyomda, Uj-utca 37.
- VII. kerület (Erzsébetváros).
- Beck F., Valero-utca 12.
- Deutsch József, Károly-körút 7.
- Eckstein Bernát és Fia, Király-utca 45.
- Feldmann Mór, Dohány-utca 6.
- Garai Mór, Károly-körút 3.
- Goldfaden Márk, Kazinczy-utca 7.
- Klein Samu, Akácfa-utca 64.
- Löbl Mór, Király-utca 27.
- Löblovitz Zsigmond, Csömöri-út 54.
- Neuwald Illés, Dohány-utca 44.
- Pannonia-nyomda, Rombach-utca 8.
- Propper Leó, Erzsébet-körút 35.
- Reich Ármin, Dohány-utca 84.
- Rubin J., Király-utca 13.
- Schmelcz és Schillinger, Akácfa-utca 22.
- Spatz Henrik, Dob-utca 55.
- Spitzer és Somogyi, Klauzál-utca 31.
- Stern Péter, Kazinczy-utca 35.
- Weisz Manó, Csányi-utca 13.
- Wendt és Bergsmann, Károly-körút 19.
- Zeisler M., István-tér 17.
- VIII. ker. (Józsefváros).
- Alkotmány-könyvny., Mária-utca 11.
- Budapesti Hírlap nyomd. Röck Szilárd-utca 4.
- Özv. Fried Ignáczné, József-utca 14.
- Fritz Ármin, József-körút 9.
- Jäger T., Kerepesi-út 23.
- Klein Vilmos, Kerepesi-út 73.
- Kohn Simon, József-körút 5.
- Lauffer J., Nagyfuvaros-utca 11.
- Magyar Nyomda, József-utca 45.
- Országos Hírlap nyomd. József-körút 65.
- Rózsa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30.
- Szent Gellért-nyomda, (Valter E.), Práter-utca 44.
- Szent László-nyomda, Röck Szilárd-utca 28.
- Vörösmarty-nyomda, József-körút 14.
- Weissenberg Ármin, József-körút 28.
- IX. ker. (Ferencváros).
- Engelmann Mór, Vámház-körút 15.
- Pátria-nyomda részvénytársaság, Üllői-út 25.
- Vasvári Lajos, Üllői-út 41.
- X. kerület (Kőbánya).
- Első kőbányai könyvny. Jászberényi-út 1.

Könyvnyomdák a vidéken.

- Abauj-Szántó**
Baksy Barna.
- Abauj-Szepsi**
Vongrey Gusztáv.
- Abrudbánya**
Róth Ferencz.
- Ada**
Berger L.
- Alsó-Kubin**
Trnkóczy József.
- Alsó-Lendva**
Balkányi Ernő.
- Apatin**
Szayadill József.
- Arad**
Aradi nyomda-részvénytársaság.
Bloch H.
Első aradi amerikai gyors-sajtó-nyomda (tul.: Kerpich Zsigmond).
Gör. kel. egyházmegyei nyomda.
Gyulai István.
Lengyel Lipót.
Muskát Miksa.
Tribuna Poporului r.-t. nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
- Aranyos-Maróth**
»Dóczy«-nyomda (tulajd.: Némédi László).
- Aszód**
Magyar kir. javító-intézet nyomdája.
- Bács-Kula**
Berkovits Márk.
- Bács-Tonolya**
Wilhelm Miksa.
- Baja**
Kazal J.
Kollár Antal.
Nánay Lajos.
Streinz Gyuláné.
- Balassa-Gyarmat**
Halyák István.
Tokay Lajos.
- Balázsfalva**
Gör. kath. püspöki nyomda.
- Bánffy-Hunyad**
Abraham Mór.
- Barcs**
Skríbanek N.
- Baróth**
Mizsúr Ádám.
- Bártfa**
Blayer M.
- Békés**
Báró Drechsel Géza.
Povázsay László.
- Békés-Csaba**
Corvina-ny. (Szihelszky József).
Lepage Lajos.
Povázsay testvérek.
- Belényes**
Süssmann Lázár.
- Beregszász**
Haladás-könyvnyomda (tul.: Juhász Piroska).
Engel Jenő.
- Besztercze**
Botschar Tivadar.
Csallner Károly.
- Besztercebánya**
Machold F.
Sonnenfeld Mór.
- Bicske**
Lederer Hermann.
- Bonyhád**
Raubitschek Izor.
- Brassó**
Brassói Lapok nyomdája (tulajd.: Grünfeld R.).
Ciurec és társa.
Gött János Fia.
Herz és Társa
Muresianu Aurél.
Schlandt G.
- Brezsnóbánya**
Kreiser J.
- Buziás**
Ullmann F.
- Csákova**
Chudy Testvérek.
- Csáktornya**
Fischel Fülöp.
- Csikszereda**
Györgyjakab Márton.
- Csongrád**
Csongrádi Híradó nyomdája (tul.: Hegyi Antal).
Szöke Pál.
Tiszavidék nyomdája (tulajd.: Silber Jánosné).
Weisz Márk.
- Csorna**
Neumann Samu.
- Csurgó**
Vágó Gyula.
- Czegléd**
Nagy Elek
Sebők Béla.
- Debreczen**
Csokonai nyomda- és kiadó-részvénytársaság.
Hoffmann és Kronovitz.
Kutasi Imre.
László Albert.
Pongrácz Géza.
Városi nyomda.
- Deés**
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
- Detta**
Heldenwanger és Ullmann.
- Déva**
Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.
- Deveszer**
Rosenberg Zsigmond.
- Dicső-Szent-Márton**
Hirsch Mór.
- Ditró**
Ditró és Szárhegy községek nyomdája.
- Dombóvár**
Dombóvári könyvnyomda (tulajd.: Bruck Sándor).
- Dunaföldvár**
Schwarz Manó.
- Duna-Szerdahely**
Adler Netti.
Goldstein Józsuva.
- Eger**
Baross-nyomda (tulajd.: Paunz S.).
Egri könyvny. részv.-társ.
Erseki lyceumi nyomda.
Löw Sámuel.
- Enying**
Politzer Jenő.
- Eperjes**
Kósch Árpád.
Pannonia-nyomda (tulajdonos: Kahn Mór).
Stamberger Lajos.
- Érsekujvár**
Kohn Samu.
Winter Zsigmond.
- Ér-Mihályfalva**
Beck Adolf.
- Erzsébetfalva**
Matkovich Aladár.
- Erzsébetváros**
Kotzauer D.
- Esztergom**
Buzárgovits Gusztáv.
»Hunnia« könyvnyomda (tul.: Gerenday József).
- Laiszky János.
Tábor Adolf.
- Fehértemplom**
Kuhn Péter.
Wunder J.
- Felső-Eőr**
Schodisch Lajos.
- Fertő-Nezsider**
Horváth B.
- Fiume**
Battara P.
Chiuzre & Co.
Jeruscheg G.
Mochovich Emidio.
Stabilimento Tipo-litografico Fiumano.
Unio könyvnyomdai műintézet (Tipografia artistica).
- Fogaras**
Thierfeld Lipót.
- Galánta**
Első galántai könyvny.
- Galgóc**
Nagy Jakab.
Sternor Adolf.
- Gyergyó-Szent-Miklós**
Szabó Testvérek.
- Gyoma**
Kner Izidor.
- Gyöngyös**
Herzog Á. E.
Kovács és társa.
Schimmerling Dávid.
- Gyöng**
Engel József.
- Győr**
Fischer István és F. utóda
Nitsmann József.
Győregyházmegyei könyvnyomda.
Pannonia-könyvnyomda (tul.: Szávay és Raab).
Surányi János.
- Győr-Sziget**
Gross G. és társa.
- Gyula**
Corvina-nyomda.
Dobay János.
- Gyulafehérvár**
Püspöki lyc. nyomda (bérlo: Papp György).
Voltz B.
- Hajdú-Böszörmény**
Szabó Ferenczné.
- Hajdú-Nánás**
Bartha Imre.
- Hajdú-Szoboszló**
Plón Gyula.
- Halas**
Präger Ferencz.
- Hatvan**
Hoffmann J. L.
- Hódmező-Vásárhely**
Hódmezővásárhelyi nyomda és kiadó r.-t.
Lévai Fülöp.
Vásárhely és Vidéke nyomdája.
- Holics**
Hotascha J.
- Homonna**
Waller S.
- Huszt**
Mermelstein Fülöp.
- Igló**
Schmidt József.
Tátra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác).
- Ipolyság**
Neumann Jakab.
- Jászberény**
Brünauer Adolf és Társa.
Kaczvinszky Zoltán.
- Kabold**
Deutsch Mózes.
- Kalocsa**
Werner Ferencz.
- Kaposvár**
Gerő Zsigmond.
Hagelmann Károly.
Özv. Jancovics Gyuláné.
Kéthelyi Miksa.
- Kapuvár**
Buxbaum József.
- Karánsebes**
Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmegye nyomdája.
Fleissig Lipót.
- Karczag**
Szódi S.
- Kassa**
Grosz Soma.
Ifj. Nauer Henrik.
Ries Lajos.
Werfer Károly.
- Kecskemét**
Fekete Mihály.
Pannonia-nyomda (tulajd.: Somogyi János).
Steiner Mihály.
Sziládi László.
Tóth László.
- Késmárk**
D. Altmann Dávid.
Sauter Pál.
- Keszthely**
Farkas János.
Nádai Ignác.
Sujánszky József.
- Kézdi-Vásárhely**
Ifj. Jancsó Mózes.
- Király-Helmec**
Klein József.
- Kisbér**
Haftl Kálmán.
- Kis-Czell**
Menyhárt Julia.
- Kis-Kőrös**
Kalisch Ignác.
- Kis-Kún-Félegyháza**
Feuer Illés.
Vesszősi József.
- Kis-Marton**
Dick Ede.
- Kis-Pest**
Fischhof Henrik.
- Kisújszállás**
Szekeres József.
- Kis-Várda**
Berger Ignác.
Ifj. Klein Gyula.
- Kolozsvár**
Boskovics József.
Ellenzék nyomdája.
(tul.: Magyar Mihály).
Gámán János örököse.
Gombos Ferencz.
Magyar Polgár nyomdája.
(tul.: Ajtay K. Albert).
Polcz Albert.
Zobátz Ferencz.
- Komárom**
Hacker Richárd.
Rónai Frigyes.
Schönwald Tivadar.
Spitzer Sándor.
Szénássy I.
- Körmend**
Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.
- Körmöcbánya**
Joerges A. özv. és Fia.
- Köszeg**
Feigl Frigyes és Gyula.
- Kún-Szent-Márton**
Csanády József.
- Kún-Szent-Miklós**
Özv. Bors Károlyné.
- Lajta-Szent-Miklós**
Fleischmann Ignác.
- Léva**
Dukesz Lipót.
Nyitrai és Társa.
- Lippa**
Máhr Emil.
Zách József.
- Liptó-Szent-Miklós**
Steier Izidor.
- Lőcse**
Reisz Tivadar József.
- Losoncz**
Kármán-könyvnyomda.
Losonczy Sándor.
Roth Simon.
- Lugos**
Traunfellner Károly.
Virányi János.
Weisz és Sziklai.
- Magyar-Óvár**
Czéh Lajos.
- Makó**
Gaál László.
Neumann József.
- Malaczk**
Wiesner Alfréd.
- Maros-Ludas**
Glück József.
- Máramaros-Sziget**
Blumenfeld és Dávid.
Mayer és Berger.
Részvénytársaság.
Wider Mendel Fia.
- Maros-Vásárhely**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium-nyomda (bérlo: Sztupjár István).
Grün Vilmos.
- Mátészalka**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes**
Reissenberg G. A.
- Mezőkövesd**
Balázs Ferencz.
- Mezőtúr**
Dolesch Géza.
Gyikó Károly.
- Miava**
?
- Mindszent**
Weisz Ignác.
- Miskolcz**
Forster, Wesselényi és Társa.
Stamberger Bernát.
Wagner és Szelenyi.
- Módos**
Staitz György.
- Mohács**
Blandi János.
Rosenthal Márk.
- Moór**
?
- Mosony**
Grünfeld Ignác.
- Munkács**
Grünstein Mór.
Kohn és Klein.
Kroó Hugó.
- Nagy-Atád**
Grünberger Antal.
- Nagy-Bánya**
Molnár Mihály.

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN HAVONKÉNT EGYSZER

Visszaható erő.

A nyomdai köteles példányokról szerkesztett törvények, rendeletek és utasítások olyan sokféle *magyarázattal* szolgálnak a nyomdatulajdonosoknak, hogy lapunk szerkesztősége alig bír eleget tenni a sokféle kérdezősködésnek arra nézve, hogy magyarázzuk meg mi értelmesen, hogy azok a különféle magyarázatok mit magyaráznak. Ha fiskális furfanggal akarnók magunkról lerázni ezeket a kérdéseket, úgy csinálnánk mi is egy külön *magyarázatot* és ráfognánk arra, hogy ez rövid foglalatja az összes kibocsátott törvényeknek, rendeleteknek, utasításoknak stb. Erre aztán elhallgatnának a kérdezősködők és tovább gondolkoznának azon, hogy ugyan mit is tartalmaznak azok a törvények, utasítások stb. Mi azonban csak az egyenes utat szeretjük és kimondjuk nyíltan, hogy a nyomdai köteles példányokról kiadott törvényeknek nem lehet rövid magyarázatát adni, sőt egyáltalán meg se lehet magyarázni és hogy az egész országban soha se fognak egyöntetűen eljárni. Ma még maguk az illető hivatalos közegek sincsenek tisztában azzal, hogy milyen nyomtatványokat fogadjanak el és az egyik mosolyogva küld vissza olyan nyomtatványt, a milyennek »haladéktalan beküldését« összehúzott szemöldökkel s szinte haragosan követeli a másik. A gyakorlat és az idő talán közeledést idéz elő hatóság és fél között. A kölcsönös magyarázgatások alapján, majd egy-két év múlva, kibocsátanak még egy magyarázó rendeletet vagy talán szerkesztenek hozzá egy novellát, a melyből aztán jobban kiokosodhatunk.

Nagy hibája volt ennek a törvénynek, hogy azt négy fal között, bürokratikus módon készítették el. Czikornyás mondatok, felesleges ismételtetések, homályos utalgatások és érthetetlen stb. jelekből áll az egész.

Mennyivel könnyebb dolgot végeztek volna a törvény készítői akkor, ha előbb egy bizottságot hívnak össze olyan szakemberekből (vidékiekből és fővárosiakból vegyesen), a kik a nyomdászattal *gyakorlatilag* foglalkoznak. A kivitel módzatait ezektől kellett volna meg tudakolni és mikor a szövegezéssel elkészültek, ennek a bizottságnak kellett volna felolvasni a tervezetet, vajjon megértik-e azok, a kik részére az készült. Ha így tettek volna, úgy most nem járnának tojástánczot hatóság és felek egyaránt.

A törvényeknek legbántóbb része az, hogy azokat *visszaható erővel* ruházták fel.

A Múzeum, Akadémia és közzéadó részére készült törvényt — úgy gondoljuk — februárban adták ki és

december közepéig mennek azzal vissza; a statisztikai hivatalról szóló életbeléptetési rendeletet pedig június 8-iki dátummal látták el és majd egész félévvel, január elsejéig ruházzák fel azt visszaható erővel.

Szerintünk a törvényt nem visszaható erővel kellett volna felruházni, hanem a szentesítéstől kezdve legalább is egy félévi időt kellett volna hagyni az életbeléptetésig, hogy azzal mindenki tisztába jöhessen. Mert hogy lehet azt valakitől kívánni, hogy ő valamely munkát egy félévig megőrizzen azért, hogy abból majd köteles példányt küldhessen.

Vagy komolyan veszik a törvényt és még akkor is bekövetelik a hiányzó nyomtatványt, ha abból már a nyomdatulajdonosnak egy példánya sincs; (a törvény szerint *kell* lenni!) vagy nem veszik komolyan és ilyen esetben elengedik a beküldést. Kérdjük már most: miért akkor az egész visszaható erő, ha azt csak részlegesen lehet végrehajtani. Vajjon nem mindegy lett volna, ha mind a négy köteles példányról szóló életbeléptetési rendeletet *július elején bocsátják ki és 1899 január elsejétől teszik kötelezővé*. Így legalább a kihirdetéstől számítva egy félesztendő határidőt adnak a nyomdákknak arra, hogy addig azokba magokat begyakorolhassák. Hiszen ha már ennyi ideig ellehettünk a nélkül, egy év nem zökkentette volna ki a világ kerekét vágásából, ha addig még várnak! És addigra nemcsak mi készülhettünk volna el azzal, hanem magok a hatóságok is, a kik még a hozzávaló helylyel és személyzettel se rendelkeznek. Ezt ők magok is bevallják; de bevallják azt is, hogy még azt se tudják határozottan, melyek tulajdonképen a beküldésre kötelezett példányok.

Nem gáncsoskodásból beszélünk! Törvény ellen úgy se tehetnénk semmit. Mert ha nem tettek azok ellen magok az érdekelt nyomdatulajdonosok, úgy mi se szólunk annak hátrányosságáról. Lehet, hogy idővel még haszon is lehet ebből a törvényből.

Mi csak a gyakorlati kivitel miatt szólalunk fel és nem a törvény intencziói ellen intézünk támadást. A gyakorlati kivitel pedig olyan nehézkes bonyolódik kifelé, hogy — tanunk reá a hozzánk érkezett levelek halmaza — annak kibogozása valóságos gordiusi csomó módjára oldható csak meg. Egy novella lesz az a kard, a mely ezt a göböt kettévágja, és a visszaható erő volt az, a mely összegabalyította.

A sok kérdezősködésre — azt hisszük — ezzel a cikkel megfélemtünk és bevalljuk őszintén azt, hogy mi se tudunk többet, mint a törvények készítői.

Ez legalább *őszinte* nyilatkozat.

Egységes betűrendszer.

Hogy a föld népei között az árucseré minél élénkebbé alakuljon, annak egyik előfeltétele, hogy egységes súly- és mértékrendszerrel, meg pénzértékkel bírjunk. Minél gyorsabban vagyunk képesek ezeket az előfeltételeket elérni, annál nagyobb forgalomnak fogunk örvedeni kereskedelmi árucikkeink. Ezeket a helyes alapokon nyugvó gazdasági axiómák arra indították a művelt világ népeit, hogy az 1875-ben Párisban megtartott nemzetközi méterkonferencián megalkossák a szükséges egységet a métermértéknek kötelező behozatala által.

E lépés áldásos következményekkel járt. Lassan-lassan hozzászoktunk, hosszúságméreti adatoknál a méter, centi- és milliméter kifejezések igénybevételére s mindinkább fogy azok száma, kik a régen használt különböző származású hosszúságméreti elnevezésekkel élnek.*

S ezzel odaértünk, hogy mi, nyomdászok és betűöntők, legyünk akármely nemzetnek tagjai, komolyan foglalkozunk különféle szisztemájú betűrendszerünk eltávolításával és egy általánosan elismert, mindenkire nézve kötelező egységes betűszisztema megállapításával.

De hát melyik szisztema legyen ez az általánosan kötelező? Ezzel a kérdéssel már több ízben foglalkoztak szakembereink és a felelet rendesen úgy szólt, hogy az csak a méter-rendszeren alapuló betűszisztema lehet, oly rendszer t. i., a melylyel a betűtest milliméter és ennek törtrészei szerint tagozódik. Azonban a milyen szép ez az eszme, épp oly kivihetetlen annak megvalósítása. Mert keresztülvitele megkövetelné a jelenleg készletben levő apa- és anyaminták megöntözésének sutbadobását és újjakkal való fölcserélését; továbbá a kész betűanyagok feláldozását, a mi szintén rengeteg tőkevesztéssel járna, s e miatt nem is gondolhatunk arra, hogy betűöntőink e reformra elhatározzanak magukat.

Az egyedüli mód egy egységes betűszisztema elérésére tehát csak abban áll, hogy a különböző szisztemák közt a legelterjedtebbet elfogadjuk és a többieket lassan-lassan érvényen kívül helyezzük. S melyik ez a legelterjedtebb betűrendszer? Ez már kissé fogas kérdés. 1889-ben cikkiró kísérletet tett e tekintetben, oly módon, hogy kipuhította, mely országokban van a Didot-rendszer kizárólag érvényben, melyekben szorítja ez a most nevezett szisztema a használatban volt másfajta rendszereket ki, és hogy mely országokban van az angol betűrendszer egyedül használatban. Ezután összeadás útján kiszámította, hogy a művelt népek keretében hozzávetőleg 300 millió ember használja a Didot-rendszert, 100 millió pedig az angolt. Ez eredmény azonban még mindig nem oldja meg teljesen kifogástalanul a legelterjedtebb betűrendszer iránti kérdést, annál az egyszerű oknál fogva, mert éppen Angliában és az északamerikai Egyesült-Államokban van tudvalevőleg a nyomdászat legjobban elterjedve és így ottan az ezer

* A művelt világon éppen csak Anglia és az északamerikai Egyesült-Államok ragaszkodnak még ósdi mértékrendszerükhöz. Azonban mint legújabbban olvashatni a lapokban, Észak-Amerikában törvényjavaslat van most tárgyalás alatt, mely a méterrendszernek 1900. évben való életbeléptetését célozza. Előrelátható, hogy Anglia is mihamarább követni fogja e példát.

Szerk.

lakosra eső nyomdászok százalékaránya mindenesetre nagyobb a többi országokéinál.

Ha ez úton akarnók a kérdést megoldani, úgy ropant szövvényes statisztikai kutatásokhoz kellene folyamodnunk, melyekhez bizonyára egyik államhatalom se járulna hozzá a szükséges költségek fedezését illetőleg. Cikkiró nem is tartja szükségesnek e megoldási módot, hanem ennél sokkal egyszerűbb módot ajánl.

Előfeltételek gyanánt tekinthetők egy általánosan érvényes betűrendszer iránt: 1. a rendszernek lehetőleg legnagyobb elterjedtsége és ismerete a művelt országokban; 2. egy bizonyos egységnek létezése, melynek alapján a különböző betűtest-nagyságok felépülnek; 3. ennek az egységnek bizonyos számbeli kerek kifejezhetősége a méter-rendszer keretében. E három követelménynek tökéletesen megfelel a Didot-féle betűrendszer. E rendszer használatos ma már valamennyi művelt államban, még a régi rendszerét dédelgető Angliában és az Egyesült-Államokban is. Angliába Németország szállít nagymennyiségű Didot-szisztemájú anyagot, Amerikában pedig már odaváló öntödék, mint pl. a Keystone Type Foundry cég Filadelfiában, készítenek egész garnitúrákat e rendszer szerint. A második kellék, a megkívánt egység, szintén megvan a tipográfiai pontban, melynek térfogata a német betűöntőtulajdonosok kezdeményezésére 1879-ben egyszersmindenkora 0,376 milliméterben lett meghatározva. S a harmadik előfeltétel, ez egységnek kerek számbeli kifejezhetősége ugyancsak el van érve a Didot-rendszerrel, a mennyiben 2660 tipográfiai pont egyenlő egy méterrel.

Mindezeket az előfeltételeket nélküli az angol betűrendszer. Használatban csakis Nagy-Britanniában és gyarmataiban van, továbbá az északamerikai Egyesült-Államokban és végre Közép- s Dél-Amerika némely részeiben, mely utóbbi helyeken mint újabb föllépett konkurens megbontója a Franciaország által ottan meghonosított Didot-rendszer alapján létrejött rendnek. Egységes testmértékkel sem dicsekedhetik az angol rendszer. Csak újabban törekednek az amerikai öntödék arra, hogy egy ilyen egységet létrehozzanak olyformán, hogy egy tipográfiai pont egységéül 0,0138 angol hüvelyket fogadtak el és elhatározták, miként 83 Pica egyenlő legyen 35 centiméterrel. E szerint egy méter 2845,7143 amerikai tipométriái pontot foglalna magában. Anglia e tekintetben mostanáig mitsem tett. Csak legújabb időben lehetett olvasni, hogy a londoni Caxton Foundry-cég elhatározta magát arra, mikép az uralkodó angol szisztema mellett felkarolja az amerikai pontrendszert is. E szerint úgy állunk, hogy Észak-Amerikában még mindig nincsen általánosan gyakorlatba véve a pontrendszer valamennyi öntöde részéről, míg az angol öntödék azt csak esetről-esetre alkalmazzák.

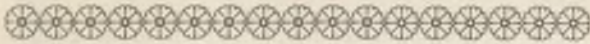
Ezekből világos, hogy az angol betűrendszer nem bír egy az egész világra kötelező szisztemához megkívántó kellékekkel. Az angol rendszer a múltban sem bírt és most sem képes az európai kontinensen meghonosodni, vagy valamely meglevő másfajta szisztemát kiszorítani, és csakis Afrikában meg Ázsiában hódít, hol Angolország mint kulturaterjesztő állam bír befolyással.

Megjegyzendő még, hogy Dél- és Közép-Amerikában csakis az északamerikai öntödék eléggé ismeretes öntödei újdonságai és a kiváló praktikussággal készített betűmintái hódítanak inkább, nem pedig az angol betűrendszer. A rendszer magában nem képes tért foglalni.

Ezek után csak azt mondhatjuk, hogy a Didot-rendszer egyedül bír egy világ-betűrendszernek összes előfeltételeivel és hogy mindenkinek, ki egy ilyen egységes rendszer létrejöttét hasznosnak és időszerűnek tartja, azon kell lenni, hogy e rendszer minél szélesebb körökben menjen át a gyakorlatba. A dolog érdeemes arra, hogy minden nyomdász, ki művészetünk haladását kívánja, azzal foglalkozzék, és hogy e cikk méltató vizshangra találjon.

***

E tanulságos és megfigyelésre méltó cikk *Smatian Armin* ismert német szakíró tollából került ki, ki azt közlés végett beküldötte lapunknak is. Sajnálattunkra, mi még csak most soríthatunk e cikknek teret, a mely különben a *Deutscher Buch- und Steindruck* című jeles német szakfolyóiratban is megjelent már. Szerk.

Korrektorok egyesülete.

A Grafikai Szemle múlt évi folyamában *Haraszti József* szaktársunk — mint az olvasók bizonyára emlékeznek — »A szedő és korrektor« címen tudományos alaposan kidolgozott cikksorozatot közölt, melynek befejező közleményében igen életrevaló indítványt említett meg.

Miután e tárgyról azóta sem a szaklapokban, sem a Szakkör ülésein többet nem hallottunk, nem lesz talán érdektelen, ha e helyen ismét megemlékezem róla, mert szerény véleményem szerint a felvetett eszme nem érdemli meg, hogy egyszerűen elfeledjük.

A cikkem fölé irt czimből az olvasó bizonyára már kitalálta, — ha az említett cikksorozatot nem olvasta is — hogy az indítványozó a *korrektorok egyesületét* kívánja megalakítani.

Mióta az említett közlemény megjelent, a szaktársak kisebb körben többször vitatkoztak fölötte, természetesen pártolókra és ellenzőkre oszolva. E vitákon a többek közül különösen három kérdés domborodott ki, nevezetesen: *van-e ez egyesületre szükség, mi lenne célja és hogyan kellene megalakítani?*

Az alábbiakban megkísérlem csekély tehetséggel e három kérdésre feleletet adni.

Mint az indítvány pártolója, ez első kérdésre természetesen igennel felelek. A külföldön — tudvalevőleg — számos helyen van a korrektoroknak egyesülete, olyan helyeken is, a hol a helyesírás alkalmazására többé-kevésbé egyöntetű szabályokat alkottak. Ha tehát e helyeken is belátták a korrektor-egyesület célszerűségét, mennyivel inkább szükségünk van nekünk ilyenre, a kikenél, mondhatni, minden nyomtatvány más-más helyesírással készül és minden korrektor a saját felfogása szerint javít, nem lévén tekintélyes testület, melynek szava döntő súlylyal bírna a vitás kérdések eldöntésénél. E felfogás ellen többször felhozták, hogy

hát az Akadémia? Meggyőződésem szerint felelhetem, hogy az Akadémia igenis nem felel meg a fenti célznak. Nem pedig először is azért, mert kiváló tudósai a nyelvkérdésekkel gyakorlati szempontból nem foglalkoznak; másodsor azért, mert a vitás szók legnagyobb részét az Akadémia sem dönti el és megengedi, hogy így vagy úgy, mindenki tetszése szerint használja (pl. a Krausz F. által kiadott helyesírási füzetecske végén közölt szótárban ilyeneket találunk: szalonna vagy szalona (?), szakál vagy szakáll); harmadsor azért, mert az Akadémia tanácskozásaiban azok, a kik jóformán egész életükön át a magyar nyelv javításával foglalkoznak, vagyis a korrektorok, természetesen nem vehetnek részt s véleményüket az akadémikusok semmi figyelembe sem veszik. Viszont az Akadémiának sem sok tekintélye van szedőink előtt, mert sokszor megtörténik, hogy valamit az Akadémia szabályai szerint szednek s a korrektor éppen ellenkezőre javítja. Az eddigiekből tehát, azt hiszem, eléggé kiténik, hogy *igenis szükségünk van* olyan egyesületre, mely míg egyrészt az Akadémia munkálatait kiegészíti, másrészt a kérdések helyes eldöntésével tekintélyt szerez magának úgy a korrektorok, mint a szedők előtt.

Az első kérdésre adott feleletben jóformán megmagyaráztam az egyesület *célját* is, mely természetesen nem lehet más, mint az eddig divatozó ortografiák lehető egyesítése, a vitás szók eldöntése, mindez természetesen nem szenvedélyes, hanem tudományos alapokból kiinduló vitákkal, a nyelvtan és a gyakorlat kellő figyelembe vételével s főként az a törekvés, hogy nyomdáink lehetőleg minél egyöntetűbb ortografiát használjanak. Mindez a korrektor-egyesülettel könnyen elérhető lenne. Tagjai a tudományos vitákon egyik vagy másik tévedésük helytelenségéről meggyőződve, azt lehetőleg kerülnék, egyformán javítanának, szedőink megtanulhatnák a helyes ortografiát s ezáltal korrekurájukkal sokkal kevesebb baj lenne. S így közvetve kettős célú érnék el: nemcsak nem kellene minden kondícióváltozásnál más ortografiát tanulni, hanem elkerülnék azt a kellemetlenséget is, hogy ugyanegy munkánál két korrektor különböző javítást csináljon, a mi bizony most nagyon sokszor megtörténik. Eleinte nehezen menne, az igaz, de azután nagy könnyebbségünkre szolgálna mindnyájunknak.

Nem hagyhatom itt figyelmen kívül azt a felfogást, melyet egyik szaktársunk nemrégiben a *M. Ny.* hasábjain »Helyesírásunk« címen megindított (sajnos, befejezetlen maradt) cikksorozatának bevezető részében fejezt ki. A cikkíró ugyanis az Akadémiát védelmébe veszi s azt mondja, hogy midőn helyesírásunk »bábeli zürzavaráról« beszélünk s a vitás szók eldöntését kérjük, Akadémiánktól emberfölötti munkát követelünk, mert vannak olyan szavai a magyar nyelvnek, melyeket sem az Akadémia, sem bárki más helyesen nem dönthet el. Ezt egyszerűen tagadom. Hogy egyesek nem dönthetik el, azt elismerem, de hogy az akadémia sem tudná valamely szónak helyes formáját megállapítani, abban már erősen kételkedem. Mit várhatnánk akkor e tudós testülettől, ha erre sem volna képes? Az ilyen védelmet alighanem megköszönik az akadémikusok. Nehéz a kérdés, az igaz, de ha valaki az akadémiai tagság päl-

máját elnyeri, csak kell lenni képességének a helyes megfejtésre? Hogy mindezek dacára még sem teszik, talán egyébbel kell vádolnunk tudósainkat, mint tudatlansággal. Bizonyítja ezt a közoktatásügyi miniszternek az utóbbi időben Akadémiánkhoz intézett felhívása is, melyben a tudós testületet serényebb munkálkodásra inti.

Védelmesében közben aztán a cikkíró jó nagyot üt a szaktársain is. Azt mondja ugyanis, hogy talán azt kívánjuk az Akadémiától, hogy szerkesztszen jó vaskos szótárt, a melyben minden szó helyes formája meg legyen, aztán ezt a szótárt küldje meg mindegyikünknek, de — *ingyen*. No hát kérem az ilyen érvelés legalább is nevetséges. Kívánjuk igenis az Akadémiától, mint a magyar helyesírásra vonatkozó kérdésekben véleményadásra első sorban hivatott testülettől, hogy kétes dolgainkban helyes útmutatást adjon, de hogy a tanulásunkhoz szükséges könyvek árát sajnáljuk, talán a cikkíró úr sem gondolta komolyan. Különben mit szól azokhoz, a kik az iskolai oktatás teljes díjmentességét követelik?

E kitérés után hátra volna még a harmadik kérdésre való felelet, vagyis *hogyan alakítsuk meg az egyesületet?*

Ezt tehetnénk többféleképen. Először is mint önálló egyesületet vagy mint kört lehetne életre kelteni. A megalakítás e módja ellen azonban már előre kifogásokat tettek, érveül hozva fel azt a körülményt, hogy a szaktársak már úgyszólván igénybe vannak véve az eddig fennálló egyesületek, körök (anyaegylet, szakkör, szakegylet, jótékonyági kör stb.) támogatásával, minek szaporítsuk ezeknek számát ismét egygyel? Olyan érv ez csakugyan, melyet az egyesület megalakításánál fontolóra kell venni, azonban nem elég erős arra, hogy ez okból tervünket elejtsük, annál is inkább, mert vannak más módok is, melyekkel az egyesület létrehozható lenne. Másodszor legkönnyebben megalakítható volna az egyesület — s szerény véleményem szerint ez lenne a leghelyesebb mód — a Szakkör kebelében, annak alosztálya vagy bizottságaként, mint Harasztói szaktársunk is említette fentidézett cikkében. Ezzel a móddal a megalakítás lényeges kérdése: a tagdíjkérdés egyszerre megoldatnék s egyéb nehézségek is könnyen elháríthatók lennének, úgy, hogy az egyesület minél előbb megkezdhetné működését.

Ha nem csalódom, lesznek többen a korrektor-szaktársak között, kik ez eszmét pártolják. Czélszerűnek tartanám, ha e tárgyra vonatkozó megjegyzéseiket vagy ellenvetéseiket szaklapunkban elmondanák.

Miután a fentebbi okoknál fogva az egyesület — véleményem szerint — igen hasznos lenne, s annak megalakítására a Szakkört tartom legilletékesebbnek: a tervet a Szakkör vezetői és tisztelt választmánya becses figyelmébe ajánlom.

Simonovics Kornél.

Honterus János.

Mint a napilapok híradásaiból megtudjuk, Brassóban jövő augusztus hó 21-én nagy ünnepségekkel fogják megülni *Honter Jánosnak*, az erdélyi szászok vallásreformátorának négy századik születése napját. A késői uno-

kák méltón, szobrának leleplezésével és lelkes beszédekben dicsőítve akarják megörökíteni nagy elődjük emlékét.

Miután azonban az egész ünnepélyrendezés szász nemzeti tendenciával fog végbemenni, úgy azt még sem tekinthetjük Honterus érdemeihez mérten kifogástalannak. Nevezetesen Honterus nemcsak szász volt s azok reformátora, hanem Erdélynek első nyomdása s így közvetve hazánkunk is egyik igen kiváló kulturális előharczósa; erről azonban megfeledkeznek azok, kik ez ünnepélynél pusztán csak a vallásújítási, vagy a politikai szempontot veszik figyelembe.

Pedig igen helyesen mondja Salamon Ferencz jeles történetírónk egyik tanulmányában a reformáció és a könyvnyomtatás kölcsönhatásáról: »A sajtók Luther nélkül sokáig csak az iskola tudósai szűk körének szolgálnak és a nagyobb közönség előtt csak kuriózum maradnak vala, de a nyomda nélkül Luther is alig lett volna egyéb híres szizmatikusnál.«

Igy gondolkodhatott Honter is, midőn 1533-ban visszerült szerettei körébe a Barcaságba és a Bázélból magával hozott fölszereléssel Brassón felállította az első nyomdát szűkebb hazájában, Erdélyben. Messze, nagy Németországban, Bázél és Krakóban való tartózkodásakor volt alkalma meggyőződhetni a könyvnyomtatómesterség teljes fontosságáról, s valószínűleg kedveteléből ő maga gyakorolta is, a mint tudjuk, hogy Honter ügyes fametsző-munkákat hagyott maga után.

Született 1498-ban Brassóban, apját Grass Györgynek hívták és tímármester volt; ő magát azonban »Hontert«-nek nevezte, a mi a szász népi nyelvben »orgonvirágot« jelent, miből később latinizálva Honterus lett. Előbb teológusnak képezte ki magát, majd kiment Németországba, Wittembergában Luthert hallgatva, Bázél városában pedig a nem kevésbbé híres Reuchlint. Azután a krakói egyetemen a nyelvtant adta elő. 1533-ban hazakerülvén, mint Brassó lelkésze, buzgó hirdetője lón Luther hitvallásának s kulturális téren is nagy tevékenységet fejtett ki. A nyomdán kívül igen becses könyvtárt alapított, melyben a budai Corvinának is őrizték néhány könyvkincsét, de az 1689-ben Brassóban dühöngött nagy tűzvész alkalmával az egész könyvtárral elpusztultak.

Benkner János brassói városbíró társaságában megalapította továbbá Honter Erdélyben az első papírmalmot. A nyomda betűi csinosak; fametszetei, végdízitményei, melyek Brassó város czímerét mutatják, szépek; kiadásai igen hibátlanok. Honter 34 latin munkája közül tizenegy jelent meg saját üzletében Brassóban, ezeken kívül több görög nyelvű és egy-két német nyelvű. Egyik főmunkája, a Rudimenta cosmographia, Németországban s Svájcban vagy húszszor lett utánnomva.

Legnevezetesebb Brassóban készült nyomtatványai Honterusnak a következők:

J. Honteri Rudimenta Cosmographia, 1541. évben.

Ugyanaz 1542-ben készült, Honter által metszett térképekkel.

Compendium Grammatices Latinae, 1535-ben.

Sententiae ex libris Pandectarum, 1539-ből, ajánlva János királynak.

Sententiae ex omnibus operibus divi Augustini, 1539-ből, ajánlva Izabella királynénak.

Divi Aurelii Haereseon Catalogus, ugyancsak 1539-ből, ajánlva Eszéki János pécsi püspöknek.

Formula reformationis ecclesiae Coronensis et Barcensis totius provinciae, 1542-ből, újabban s bővebben kiadva e cím alatt:

Reformatio ecclesiarum Saxonicarum in Transylvania, 1547-ben.

Compendium juris civilis, 1544-ből, mely munkára tartoztak hajdan a brassói bírák hivatalba lépésükkor esküt tenni.

Agenda für die Seelsorger Siebenbürgens, 1547-ből.

Odae cum harmoniis, 1548-ből, hangjegyekkel.

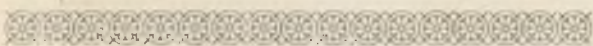
Honter grammatikája görögül, 1539-ből.

Aristoteles, Plato, Hesiodus több kisebb munkája görögül 1539., 1541., 1543-ből stb. stb.

Mint Magyarország egyik első térképésze is kiváló érdemeket szerzett magának Honter. Érdekes e tekintetben a Magyar Tudományos Akadémia következő című kiadása: »Erdélynek Honter János által készített térképe 1532-ből. Egy térképpel. Fabritius Károly lev. tagtól. Olvastatott a Magyar Tudományos Akadémia 1876. május 22-én tartott ülésén.« A betűhű hasonmásban mellékelt térkép fényes bizonyítéka Honter nagy tudásának. A térkép, melyet ő maga Bázelen állított elő fametszetben, 61,5 cm. széles és 41,3 cm. magas s két egyenlő nagyságú, a középen egymáshoz ragasztott lapból áll s egész tisztán kivehető, hogy a két lap nyomtatása nem egyszerre, hanem kétszerre, két laplemez segítségével történt. A helynevek német nyelven, vagyis inkább szász elnevezésük szerint vannak kiírva kurzív betűkkel; a hegyek kopár sziklák által jelölve, míg a vizeket vonalak mutatják. A helységek képtelenül vannak fölüntetve, a városok tornyokkal és körfalakkal, a falvak templomtornyócskával és kis házikókkal. Erdő még sokfelé van az országban; bokorforma csoportok jelölik s hegyeken vagy hegyek közt lelhetőek. A térkép ilyen elrendezése minden kezdetlegessége mellett nagyon vonzó hatással van a szemlélőre, éppen e közvetlensége miatt. Honter erdélyi térképe két századon át volt uralkodó befolyással a legtekintélyesebb kartografiai művekre s csak az újabb geográfiai fölvételek szorították háttérbe.

Ily közhasznú tevékenység mellett a halál Honter Jánost, élete java korában, 1549. január 23-án ragadta ki az élők sorából; emléke azonban élni fog nemcsak szász utódainál, hanem mindenki szívében, ki a kulturális haladás barátja.

Faragó.

A modern és a szabad irány.

A modern stíl keletkezése óta, különösen a külföldi lapok, dicsőimuszokat zengenek ez új irányról. A Grafikai Szemle tartózkodó álláspontra helyezkedett és — azt hiszem — méltán.

Én magam is híve volnék az új iránynak, hogy mégis kételkedve nézek jövője elé, az alábbiakban indokolva van.

A modern stíl csak lassan-lassan tud tért hódítani magának; míg a szabad irány mintegy varázsláttal hódította meg a művelt államok nyomdászait.

A magyar nyomdászat alig produkált még egy-két nyomtatványt, mely ez új irány jellegét hirdeti, azok is mind a szabad irányra emlékeztetnek még, mintegy jelezve azt, hogy nehéz tőle megválnunk.

Mivel találjuk e maradiságot indokolva?

Talán abban, hogy a modern stíl még nem eléggé terjedt el, vagy hogy alapelemeit nem ismerjük? Ez nem lehet. Tisztában vagyunk annak szabályaival, mely egyszerűséget és faragatlanságot követel, mely minden időrablást megvet. A baj kútforrását másban kell keresnünk. A modern ízlés alapos változást teremtett; itt lesz a hiba. Az új, erőteljesebb betűk és nagymennyiségű díszítő-anyagok kiszorítják a már meglévő vékony betűket az eddig használható ornamentekkel együtt. A nyomdászat annyira meghódolt a szabad iránynak, hogy nyúge alól szabadulni nem akar. Minden nyomda bőven el van látva ehhez való díszítő-anyaggal, újabb időszerű beruházásokba nem ereszkedik. Mert hová jutnánk a nagy konkurrenzia mellett? Így gondolkozik nyomdáink legnagyobb része. És ennek igazságát nem lehet megtagadnunk.

A külföldi öntödék napról-napra gyártják a szilhuett-szerű díszítő-anyagot, leleményességgel egymást túz akarván licitálni. A mi pedig a címzetűket illeti, — a mediavel betűket kivéve — mind lomtárba tehetjük, mert alig van hét, hogy egy-egy új vágású betűvel ne lépjen meg bennünket a külföld. A modern ízlés keletkezése óta körülbelül harminczféle új címzetű látott napvilágot. Ha már most lépést akarunk tartani a korról, okvetlenül szükséges egy pár fajt ezekből beszerezni.

Ez még csak a könnyebb oldala lenne. De hol van még az a rendkívüli sok díszítő-anyag, a mi ehhez szükséges.

Aztán meg a kisebb nyomdák nincsenek is abban a helyzetben, hogy a feltétlenül szükséges színes nyomással babiljanak.

Elteltekintve azonban ettől, ha meggondoljuk, hogy a drága pénzen beszerzett vignettákat, körzeteket, betűket félre kell tennünk díszesebb munkáinknál, akkor csakis arra a meggyőződésre juthatunk, hogy a modern stíl csakis az öntödék fölvirágzására bír befolyással. Aztán meg az a sok stilizált és nem stilizált virág! Ha mindezekből csak néhányat is kell beszerezni, bizony megéri azt egy kis nyomda.

Bármennyire híve vagyok ez iránynak, aggodalmam van az iránt, hogy életképes lesz. Most semlegesek vagyunk; a szabad irány is csak néha bukkan elő, a modern stílen készült munkákat pedig nagyon könnyen összeszámlálhatjuk.

De egy kis törekvéssel mégis lépést tarthatunk a korról, a nélkül, hogy nagyobb szabású beruházásokat tennénk; ott vannak régi virágos körzeteink; ügyes elosztással, tapintattal csinos munkát állíthatunk elő az új irányban; csak minden fölöslegest kerülnünk kell, ne hogy visszaessünk a régi szisztémába. Ezt cselekedjük díszesebb munkáinknál, a mindennapi munkákat pedig csak hagyjuk a régiben.

Igy azt hiszem, hogy a magunk viskójában is megélünk, mert alig lehetséges az, hogy ily nagymérvű változásokba egyszerre bárki is belemenjen.

Fájdalom, nekünk a külföld adja még a hangot s azután kell indulnunk; lehet, hogy keresztültörti magát e legutolsó hang, a modern irány, de ehhez — azt hiszem — egy pár év kell!

Vederemo!

K—n S.

Szászsebesi nyomdászok.

(Folytatás és vége.)

Van egy második eset is, a melyre épp úgy homály borul, mint az elsőre.

Egy Henegár Dimitru nevű román, kit kiskorában a szebeni protestáns szászok vettek pártfogásuk alá éles esze és helyes megfigyelő tehetsége miatt, miután először az iskolákat járta Szebenben, *ugyanítt tanulta meg a könyvnyomtatást is.*

1621-ben, 39 éves korában, került nyomdájával Zalatnáról Szászsebesre.

Ez körülbelül megfelelne ama számitásnak, a mely után Firtinger szaktársunk is indult, hogy Szebenben 1575-től állandóvá lett a nyomdászat.

Ha tehát 1575-től állandó volt Nagy-Szebenben a nyomdászat, úgy Henegár tanulhatott is itt 20—25 év előtt.*

Már pedig a hagyomány Henegárról — a *nyomdásztól* — úgy emlékszik meg, mint olyan emberről, a ki oka annak, hogy a *románság Szászsebesen gyökeret tudott verni.*

Akárhányszor hallottam, hogy a szászok a román Henegárt, a könyvnyomtatót, a ki az ő kegyelműkből vált azzá, a mi volt, átkozták azért, mert az ő jóságukat azzal hálálta meg, hogy kijátszotta jogaikat s a városba olyan elemek kerültek általa, a kik a szászok ősi szokásait, kiváltságait meg akarták nyirbálni.

Henegár Szebenből Zalatnára, innen pedig Szászsebesre került; az, hogy mikor távozott Szebenből és mikor ment Zalatnára, ismeretlen mindazok előtt, a kik a róla szóló hagyományt ismerik de hogy Szászsebesre 1621-ben került, kitűnik azon levélből, melyet a zalatnai ág. ev. lelkész a szászsebesi főbíróhoz címzett és melyben Henegárt ajánlja; kitűnik ez azonban ama figyelmeztetésből is, melyet a szászsebesi főbíró intézett a város lakosságához; e figyelmeztetésben a főbíró kimondja, hogy miután a városban (Szászsebesen) Henegár Dimitru egy könyvnyomtató sajtót állított fel, a lakoságnak felesleges lesz Szebenbe, *Gyulafehérvárra, Szászvárosra és Abrudbányára fordulni* a szükségletek kielégítése végett, mivel saját városukban van egy sajtó, s ez a zalatnai városi pap által is ajánlott.

Ez ajánlatok — úgy mondják — megvannak *eredetiben* a városi levéltárban; lehet, hogy úgy van. Erről azonban nem sikerült meggyőződést szereznem. Maguk a tanácsbeliek nem tudnak róla; ha vállalkoznék valaki arra, hogy a városi levéltárt átkutassa és erre megkapná az engedélyt, talán ráakadna ezekre az iratokra; de nekem erre sem időm és — őszintén szólva — valami nagy kedvem sem volt.

Szabad időm csupán csak vasárnap volt, s hogy én

* Értem itt azt az időt, a midőn Szász-Sebesre érkezett nyomdájával. Mert 1621 — 25 = 1596.

— akkorában még fiatal ember — ezen a vasárnapon is, melyre már, hétfő óta vártam, beüljek a poros levéltárba és átolvassam három évszázad okmányait, erre nem tudtam magam elszánni.

***

Mint már említettem, e Henegár a szászok jóindulatának köszönheti, hogy megtanulhatta a nyomdászatot. Különböző szegény család gyermeke volt; apja a pásztorokodást találta élethivatásának, mint a legtöbb román azon időben. Anyját korán elveszté. A fiút magát szebeni szász kereskedők találták meg, a midőn a fogarasi vásárról hazatérőben voltak. Iskolába küldték s mivel tanítói tehetséget ismertek fel benne, tovább tanították és később a könyvnyomtató-műhelybe adták.

Mint szegény ember lett mesterré avatva, kérdés tehát, honnét szerzett pénzt a nyomda felállításához. Biztos adatok nincsenek. A szászok azt állítják, hogy az »oláh előkelő uraságok« segitettek neki a nyomda felállításában, épp úgy, *mint annak a két oláh diáknak, a kik Szászvárosban nyomtattak*, a kik azonban nem tudtak semmire se menni parázna magukvisellete miatt s a városi urak kénytelenek voltak őket a városból kiüldözni.

(Firtinger szaktárs szintén megemlékszik két oláh diákról, a kik 1582-ben Szászvárosban egy bibliát nyomtattak, de nem tud arról, hogy ezeket a városból kiüldözték volna.)

A szászok ama gyanuját, hogy oláh pénzen lett a nyomda felállítva, igazolni látszik ama körülmény is, hogy Henegár többnyire román nyelvű munkákat nyomtatott s oly röpiratokat, a melyek a szászokat sértették. Ezekkel a nyomtatott dolgokkal azután többnyire románok lakta vidékekre ment, hogy ott a vásárokon azokat árulja. De miután — különösen abban az időben — a románoknak csak igen csekély töredéke tudott olvasni, sőt voltak falvak, városok, a melyekben nem volt egy írni vagy olvasni tudó román ember, Henegár nyomtatványait majd mind visszavitte eladatlanul. De mindannak daczára Henegárnak folyton tellett arra, hogy uri passzióit kielégítse, sőt a hagyomány még tovább megy; arról beszél, hogy Henegár neje nagyobb fényűzést vitt, mint a környékben akárci. Már pedig bármint álljon is a dolog, az ilyen körülmények elégségesek ahhoz, hogy bárkit gyanuba vegyenek, még akkor is, ha az talán teljesen ártatlan.

Csak néhány évig volt Henegár Szászsebesen s már is nagy ellenszenvvel viseltetett iránta a szász lakosság. Az ő idejében igen sokszor tömegesen jöttek a városba a románok, s ugyancsak innét számítják a románok letelepedését is a városban. Ez pedig az autonómiájukra féltékeny szászoknak sehogysem tetszett.

A szász lakosság — miután már személy- és vagyónbiztonságát is veszélyeztetve látta — végre is formálisan föllázadt miatta, úgyannyira, hogy Henegár letelepedése után a 16-ik évben — 1637-ben — nyomdájával menekülni volt kénytelen.

Hogy Szászsebesről hová ment, nem tudni; vannak, a kik azt mondják, hogy eladta nyomdáját, mások meg azt állítják, hogy nyomdájával Romániába ment.

Hogy e két verzió közül melyik az igazi, azt én megítélni nem tudom, de nem is akarom; sokkal csekélyebb

tehetségnek tudom magam, semhogy ily bonyolult történelmi kérdést tisztázni vagy fejtegetni akarnék.

***

A befejezéshez értem.

Előadtam két nyomdász-történelmi eseményt, a melyet okmányok, hivatalos bizonyítékok hiányában pusztán csak a szójhagyományra alapítok.

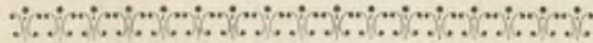
Fennmarad a kérdés, hogy volt-e jogom ehhez? Azt hiszem, igen; mert már csak azért is érdemes volt a felhozott két esetet előadni, mert azokban nyomdászokról volt szó.

Még egyet! Azt kérdem az olvasótól, hogy mi oka volna annak a százszebesi százsznak arra, hogy oly dolgokat mondjon, vagy olyasmit állítson, a mely a valótól távol áll? Ugy-e semmi?

Higgyék el, hogy azok, a kik nekem a szükséges adatokat szolgáltatják, oly meggyőződéssel mondták el azt, a mit én önöknek elmondtam, és oly tárgyilagosan, úgyszólván szakszerűen, hogy egy perczig sem voltam kételyben az iránt, hogy az illetők igazat mondtak.

Ha értekezésemmel csak egy parányi élvezetet is nyújtottam olvasóimnak, vagy csak igen kis arányban hozzájárultam ahhoz, hogy a nyomdászat még mindig homályos multjára egy kis világosság vetessék, úgy meg vagyok elégedve; de ha talán untattam volna olvasóimat és nem a kellő mértékben elégittem volna ki igényeiket, akkor alkalmazzák — kérem — reám is ama régi közmondást: »a ki nem tud arabusul, az ne beszéljen arabusul!« Én is fölcaptam t. i. történetírónak, holott nem értek hozzá.

Venkovits Károly.

KÉRDÉSEK ÉS FELELETEK.

E rovatban bárki tehet röviden fogalmazott kérdései szakkérdéseket, a melyre a feleletet mintig a következő számban, ugyanaz alatt a szám alatt adjuk, a mely szám alatt a kérdést tették. De nemcsak kérdéseknek, hanem az azokra vonatkozó feleleteknek is szívesen adunk helyet.

Kérdések.

11. Képes lapokban, illusztrált munkákban hogyan lehet a nyomtatott képen felismerni azt, hogy az egyes klisék milyen úton vannak reprodukálva? (Czinkografia, rézmetszés, fametszés, fémnyomás stb.)

Feleletek.

8. Azt, hogy az iskolai értesítőekben számokkal vagy rövidített jelekkel kell-e az érdemsorozatot szedni, többnyire az iskolaigazgatók határozzák meg. Ha azonban ők azt a nyomda tetszésére bízzák, akkor természetesen szebb is, czélszerűbb is a számok használata. A *kih.*, *js.* stb. rövidítéseket nem is lehet pontosan kizárni, mindig lötyögnek a szavak és a rövidítések hátráltatják az olvasást. Azért van az értesítőekben a magyarázat: 1 = jeles, 2 = jó stb., de hisz ezt már e nélkül is tudnánk. Vannak ugyan olyan vidéki nyomdák is, a hol a rövidítéseket egybeöntve hozzadják meg az öntődékből; ezeknek azonban az a hátrányuk, hogy évenként csak egyszer használják és nem egyszerre kopnak a betűikkel, vagy másvágású betűkhöz nem lehet használni. A mi pedig azt a kérdést illeti, hogy a tabellánál az előállható differenciákat a névhez vagy a többi rovatokhoz kell-e beosztani, a felelet igen egyszerű. Ha egy-két ciceróról van szó, úgy azt a névrovatba osszuk; ha azonban nagy a különbség, úgy mindig a rovatok között kell elosztani és így lesz a texturovatból kétcicerós stb. Mert bizony furcsa képet mutatna az, ha egy 28 ciceró széles tabellánál (értesítőknél érteve) a név 16 ciceró (holott tíz is nagyon elég), míg a rovatok összehúzza csak tizenegy cicerót foglalnának el.

F—h.

9. A mult hónapban az ujságok valamelyik külföldi lapból lefordítottak egy hírt, a melyben az van mondva, hogy a *vasárnap* a hét első napja, mert... és itt a szláv, német és egyéb elnevezésekre hivatkoznak. Azt azonban elfelejtették hozzáfűzni, hogy a magyar elnevezés ennek ellenkezőjét mondja. Mi a *hétfő* szóval elismerjük a hét kezdetét és ezt valljuk annak. Ezt vallják a keresztények is és mégis a legtöbb naptár vasárnapkal kezd a hetet. Az *Esti Ujság* június 17-iki számában egy czikk jelent meg, a mely szintén a *hétfőt tartja a hét első napjának* és felkéri a magyar naptárcsinálókat, hogy ők is ezzel kezdjék a hetet. Ehhez csatlakozunk mi is, sőt mi már az Évkönyvben régebben így is használjuk; de nemcsak mi, hanem utánunk már sokan követik ezt a példát s reméljük, hogy pár év múlva nem vetik fel újra azt a kérdést, hogy hát melyik is a hét első napja.

10. Olyan szedéseknel, a hol két- vagy többhasábos szövegnél a cím nem fut keresztül az egész oldalon, hanem a hasámban van, a jegyzetet mindig a *hasáb alá* tegyük, mert itt keresi azt az olvasó. A körzet éppen olyan jellegű, mint a spitz vagy az üresség. Előfordult ugyan már nálunk is olyan eset, hogy a jegyzetet kényszerűségből nem a hasáb alá, hanem a czikk végére tettük, még pedig azért, mert a petit czikkhez *egysoros nonpareille* jegyzet jött, a folytatásos czikk, vagyis rovat meg szintén nonpareilleből volt szedve, most tehát ha a két egyforma betűt egymás alá helyezjük, úgy az nagyon zavarólag hatott volna az olvasóra és azért tettünk *kivételt*. Mert régi igazság az, hogy »nincs szabály kivétel nélkül«.

VEGYESEK.

Mai mellékletünk egy tusrasz alapján készült autotipiai műlap, mely a *Meisenbach Riffarth & Co.* München, Berlin és Lipcse városokban székelő grafikai műintézetből származik. Nevezett czég az autotipiai úton történő sokszorosításnak egyik elsőrangú művelője Németországban, mit a czéget ért számos kitiüntetés is bizonyít. Nemrégben a *Lose Blätter* cím alatt összegyűjtve adta ki termékeinek mintalapjait, melyek kifogástalan és művészi kivitelűekkel valódi remekmunkáknak mondhatók. A füzetet beküldik az érdeklődőknek 75 krajczár költségmentéért. Örvendünk, hogy a Meisenbach Riffarth & Co. czég jelen mellékletével lapunkat is megtisztelte.

Kitiüntetés. Nemrégiben említést tettünk a millenáris kiállítás főjelentéséről, melyet a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság állított elő Matlekovits Sándor és Szerényi József szerkesztése mellett. A kilencz kötetre terjedő, csaknem 900 lexikon-oktáv alakú nyomtatott oldalt befoglaló nagy mű június elején fejeztett be s a mult napokban hozta meg a Budapesti Közlöny a mű előállítás körül érdemet szerzett férfiaknak a legfelsőbb elismerést. A két szerkesztőnek a hivatalos lap szerint a király legfelsőbb elismerését nyilvánította, míg a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság elnök-igazgatójának: *lovag Falk Zsigmond*nak a Ferencz József-rend középkeresztjét adományozta a király. Ama százzámra érkezett sok gratulációhoz, melyet a magyar könyvnyomda-főnökök ezen egyik legérdemesebb tagja kapott jól megérdemelt újabb kitiüntetés alkalmából, mi is teljes szívből csatlakozunk, úgy is, mint a magyar nyomdászat terén magának hervadhatlan érdemet szerzett férfiúnak, de mint olyannak is, ki lapunkat és általa Körünket is mindig meleg pártolásban részesítette és részesíti a jelenben is. Kívánjuk, hogy a jó sors a hazai nyomdászipar hasznára még sokáig teljes erőben és egészséggben tartsa meg!

Heller Ignác, a Posner-gyár nyomdai művezetője, a most mult napokban töltötte be nyomdászkodásának 25-ik évét. Ez alkalommal — mint értesülünk — a személyzet ovációkban akarta részesíteni, de ő — eleve értesülvén a dologról — ismert szerénységével elhárított minden ünnepeletést. Hát ezt a mi tisztelt barátunk saját gusztusa szerint megselekedhetette, de azért azt mégsem kerülheti ki, hogy részünkről, mint derék munkatársnak, mint a szakirodalom egyik avatott tollforgató munkásának szívünkben gratuláljunk az első 25 év sikeres eredményéhez. Kívánjuk, hogy a megkezdett második negyedszedad minél gyümölcsözőbb legyen rá nézve, s hogy ebből kifolyólag még sokat használhasson a közügynek, az összességnek!

A Magyar Nyomdászok Évkönyve 1899. tizennegyedik évfolyamára a napokban küldik szét az előfizetési felhívást. Midőn erről előre is értesítjük olvasóinkat, egyben tudatjuk, hogy az 1899. évfolyam ára is 60 kr., vidékre 67 kr. lesz azoknak, a kik a pénzt legkésőbb december 1-ig beküldik; azontúl 70 kr., vidékre pedig

77 krajczárba kerül egy-egy kötet. Úgy halljuk, hogy az új évfolyamban több előnyös újításokat is tesznek, hogy az céljának és rendelkezésének minden tekintetben megfelelhessen.

A budapesti főnökegyesület kérvényt nyújtott be a kereskedelmi miniszteriumhoz, melyben a nyomdászati iparnak a képesítéshez kötött iparágak közé való felvételét kéri.

A múlt évi brüsszeli kiállítás magyar osztályának francia nyelvű katalógusát annak idején a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság készítette. Most, hogy a kiállítás kintütemtetettjeit hozták a lapok, közöttük találjuk a nevezett nyomdát is, mely a katalógus szép kiállításáért Elismerő oklevelet kapott.

A Budapesti Hírlap szerzői egyenkint nyolcz-nyolcz napi szabadságot kaptak, még pedig úgy, hogy arra a hétre, a mikor pihenőt tartanak, 15 forintot kapnak az üzlettel. A humánus igazgatóságnak ez újabb szép cselekedete nem szorul dicséretre; de megérdemelné azt, hogy minél többben kövessék azok, a kik munkásaik jólétét szívkön viselik.

A székes fővárosi házi nyomda 1897. évi kiadási kontójában többi közt a következő tétel is előfordul: A nyomdai személyzet *éjjeli ételmezése*, továbbá jutalmazása 140 forint. — Közöltük ezt kurizóriumképen, mert csak most tudtuk meg azt, hogy a házi nyomda személyzetét — eltérőleg a többi halandóktól — éjjel ételmezik. Kár, hogy a jelentés nem mondja meg azt is, hogy miből állt ez az éjjeli ételmezés, rostélyosból, rántott csirkéből, vagy — tőporlyúiból. Azt hiszszük, hogy ezen a czímen akarják igazolni a *túlkiadást*, a mit később talán még többféle czímek alakjában is feltálatnak.

A Betűszedés Kátéja, *Grócz Ernő* szaktársunk szakmunkája 100 forint segélyt kapott a kereskedelemügyi minisztertől. Mindenesre szép dolog ez a minisztertől, hogy a mikor pénztárát oly sokfelől veszik igénybe, nem feledkezik meg a nyomdászokról se és szívesen segélyez ott, a hol azt érdemesnek látja. Oróczy szaktársunk művét nem kell itt újra ismertetni, első füzeté közkézen forog már hónapok óta; a kik azonban még nem ismerik, azok helyben 50 krajczárért, vidékre pedig 57 krajczárért megszerezhetik szerzőnél (Budapest, Hold-utca 7). Reméljük, hogy most már a folytatást minél hamarabb kinyomatja a szerkesztő-kiadó, a szaktársak és főnök urak pedig a megérdemelt pártolásban részesítik azt.

A Nyomdászati. Ruzicska Gyula kolozsvári művezető ily czímű szakkönyvéből megjelent a második bővített kiadás is. Ez majdnem 50 oldallal több, mint az első kiadás és az ára most is csak 1 forint, sőt tanoncoknak 65 krajczárért küldi meg a szerző. Az érdemes munkának teljes tartalma ez: I. rész. *Általános ismeretek*. A magaviseletről. Az egészségre vonatkozó rendszabályok. A szedéshez szükséges ismeretek: A szignatura. A kizáróanyagok. A betűk nevei. A betűk fajai. A betűfajok sajátságai. A léniaik. Az írásjelek. A ritkítás és a kurzív. A bekezdés és a kimenet. — II. rész. *A szedés*. A sima szedés. A korrigálás. (Korrektúra-mintával.) Az osztás és feltisztogatás. Új betűk berakása. A czímek osztályozása. A czímek közti beosztás. Az oldalszámok és oldalczímek. Szignatura (ívjelző) és norma. A jegyzetek. Szélgjegyzetek (Marginal). A tördelés. A kilövés. Az oldalak aránya a papirhoz viszonyítva. Illusztrációk elhelyezése. A kézirat és szedés kiszámítása. (Kézirat-kiszámító táblázat.) Kötlemények szedése. A matematikai szedés. Czímlap-szedés. Táblázatszedés vonalakkal. Táblázatszedés vonal nélkül. A hirdetészedés. Plakátszedés. Idegen nyelvek szedése: 1. német, 2. görög, 3. latin, 4. francia, 5. román. Akcziencziászedés: 1. elméleti ismeretek, 2. gyakorlati szabályok, 3. technikai ügyességek. A skizzelés (vázlatkészítés). Az ornamentek stíle és a stilszerű munka. Alapnyomat-lemezek készítése. — III. rész. *A nyomtatás*. 1. Gyors-sajtón: a) a gyorsajtó kezelése, b) nyomásközben előforduló akadályok elhárítása, c) a nyomáshoz szükséges anyagokkal való bánásmód. d) a festékek kezelése, e) technikai ügyességek. 2. A téglanyomású sajtón: dombrnyomás, a szines festékek keverése, a színharmonia. — IV. rész. *A rokoniparágak köréből*. A papírgyártás. A betűmetszés és öntés. Galvanoplasztika. Stereotipia. Zinkografia. — Erre a munkára a kritikát magok a szakemberek adták meg legméltóbban azzal, hogy lehetővé tették annak *második bővített* kiadásban való megjelenését. Mi nem is kritizáljuk azt, mert hiszen ha az ember akarja, mindent lehet gáncsolni, mi pedig örülünk annak, ha zsenge szakirodalmunk gyarapodik, kétszeresen pedig akkor, ha az a gyarapodás olyan munka, mint a Nyomdászati. Kár, hogy a különben mindenre oly pedánsan ügyelő szerző nem tartott egyöntetűséget a technikus terminusok kiírásában, mert hol idegenes, hol magyaros, hol pedig (egy-egy szót) vegyes kiírással használ. Ime néhány: korrektura, illusztráció, klisé, plus, minus, kvadrat, accidens és accidens (egyik se jó; mert vagy *accidens* vagy *accidens*), kiejtés szerint (ma-

gyarosan) pedig akcziens vagy akcziensz a helyes. Az összetett szavakra se ügyelt; egyszer *Czímlap szedés*, egyszer meg *Táblázatszedés* van a könyvben, majd *Üzlethelyiség áthelyezés*, a helyett, hogy kötőjelle lenne. (Üzlethelyiség áthelyezése persze két szó lenne.) Vagy ez: Papír-ár kiszámító táblázat. Így azt jelentené, hogy papírból lévő, árat (a mivel korrigálunk) számít ki az a táblázat. Ha már kerülni akarja a hosszú szavakat, akkor legalább így kellett volna írni: Papírárkiszámító táblázat, bár vannak sokan, a kik még így is rosszalják s így írják: Papírárkiszámító-táblázat. No, de hát ezek jelentéktelen dolgok s nem is említettük volna fel, ha nem tudnók azt, hogy szerző mindig szívesen veszi a jóakaratók figyelmeltetést. Az a.) b.) mellett lévő pontokat — úgy látszik — csak tévedésből használta szerző, mert már pl. a 42. oldalon és másutt is csak így vannak a.) b.), alkalmazva. Helyes is így, mert ilyenkor a betű csak jel és nem rövidítés, már pedig azt eléggé dokumentálja a zárójel. A ki többet tud, mint a Ruzicska könyvében van, az bírálja meg maga annak hiányait; a ki pedig tanulni óhajt, az vegye meg és tanuljon belőle, mert van abban sok hasznos és okos dolog.

Komáromban új könyvnyomdát, könyv-, papír- és írószerkeszkedést nyitott *Haecher Richárd* szaktárs.

Az autonóm magyar vámtarifa ügyében az Orsz. Ipargyesület kérdéseket intézett kiváló iparos szakférfiakhoz, melyekkel tájékoztatni akarta magát a vámtarifa-tervezettel szemben elfoglalandó álláspontját illetőleg. A feleletek közül, melyek a kérdésekre vonatkozólag az Ipargyesülethez beérkeztek, bennünket a következők érdekelnek: *Betűöntés*: Az ólom beszerzése ez idő szerint a m. kir. kincstári kohókól drágább, mint külföldről. Az antimon, mely Magyarországon gyártatik, a bécsi kereskedők kezében van s innen drágábban kell beszerezni. Ön csakis külföldről hozható be. A nyersanyagoknak vámfőmelése lényegesen befolyásolná a kész árúknak az árát és elősegítené e czikknek külföldről való behozatalát. A munkagépeket kizárólagosan külföldről kellett eddig beszerezni és természetesen a vámmal jóval többbe kerülnek. Ezek megvámolása tehát nem kívánatos. A nyomdabetétek, ólomplombák, különféle mintázott sárgarézlemezek léniaik stb. czikkekre Ausztriával szemben lényegesen fölemelhető a vám. *Papírgyártás*: A szükséges nyers anyagokra főnnálló díjtételek leszállítását kívánják a szakértők, hasonlóképen a gépekre szabott vám leszállítását is. Ellenben az összes kész árú behozatali vámjának fölemelését javasolják. A rongy vasuti szállítása leszállítandó. *Könyvnyomda, könyvnyomdai műintézetek, papírárgyártás*: A nyers anyagokat, a mennyiben nálunk nem gyártják, nem szabad vámmal megdrágítani. A vonalozó műintézetek fölszerelésében vannak Németországól származó gépek és szerszámok, melyeket részben már nálunk is készítenek. E gyárakat nálunk is védeni kell. A papírosárú készítői a nyers anyagot és félgyártmányokat leszállított vámtélt mellett kívánják behozatni, viszont kész árút, szivarszopókát, hüvelyt, szivarkapapirt, papirzacskót, hajlított dobozokat, mindenféle nyomtatványt védelemben kívánják részesíteni különösen az osztrák gyártmányok ellen.

A legutóbbi időben végre megtestesülve látjuk a már mult évben világgá hirdett *hideg-stereotipiai* készüléket, melyet a *bécsi Ahtensleben*-czég gyárt és bocsájt forgalomba. Az eredmény, a mint arról a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság tömönötődjében felállított egy ilyen készüléknél meggyőződünk, egyszerűen bámulatos, mert a czég által e czélra gyártott matricza-anyag segélyével nem is egy perc alatt, pompás, éles és azonnali öntésre alkalmas matriczát készíthetünk. A mint értesülünk, Budapestben már is több rendelés történt a legutóbbi időköz it időzött gyári képviselő: *Huber Raimund*-nál, kitől a helyi képviseletet a jövőre, a mint tudjuk, régi derék kollegánk: *Kalhanek Nándor* fogja átvenni. A gép részletes leírására különben még visszatérünk, annyival is inkább, mert ígérteit bírjuk *Huber* úrnak, hogy az ősi idény elején az új gép és egyéb találmányokról, demonstrációkkal egybekötött előadást fog tartani Szakkörünkben. Hasonló ígérteit kaptunk különben *Kalhanek* úrtól is, természetesen egyéb irányban, s reméljük, hogy tagjaink mindkét jeles szakférfiút örömmel fogják látni és üdvözölni körünk fölölvasó-asztánál.

Halálesetek. Junius hó 29-én halt meg *Kassán* életkora delén, 46-ik évében *Ries Lajos* nyomdatulajdonos és lapszerkesztő, vidéki főnökeink egyik legderekabbja. Csak mult évi augusztus hó 24-én, Lajos napján, ülte meg *Ries* nyomdászokodásának harminczadik évfordulóját, mely alkalomból lapunk kimerítően méltatta az elhunyt tevékenységét és érdemeit. Szolgáljon emléke buzditásul utódainak! — Ugyancsak junius hó 19-én hunyt el Bécsben *Pollák József*, volt bécsi betűöntődetulajdonos, élete 64-ik évében. Pollák Szegeden született és mint szedő, majd mint betűöntődei ágens kezdte pályafutását.

mígnem mint egy jól jövedelmező betűöntőde tulajdonosa szép vagyonra tett szert. Személyisége magyar nyomdász körökben is általánosan ismert volt; s csak röviddel ezelőtt adta át üzletét Scholz Edének, ő meg visszavonult a magánéletbe. Azonban közelebbi kartársainál, kivált a külföldi betűöntőde-tulajdonosoknál, mint konkurens nem a legjobb emléket hagyta hátra, a mennyiben Pollák legnagyobb mértékben üzte amaz éppenséggel nem helyeselhető eljárásból, hogy a piacon megjelenő betűöntői újdonságokat rögtön utánajárt és mint saját készítményeit hozta forgalomba.

A temesvári szaktársak f. hó 3-án tartották János-ünnepélyüket nagy látogatottság mellett. Emleztést érdemel, hogy a szórakozás mellett komoly célzt is kötött össze a rendezőség az ünnepélyvel, a mennyiben esinos szakkiallítását rögtönöztek külföldön és itthon készített kiválóbb nyomdatermékekből, melyhez a délmagyarországi hírlapok gyűjteményes kiállítása csatlakozott. A gyűjtemény állott 16 Temesvárt megjelent és 50, a déli vidék egyéb helyein napvilágot látó lapból. A sikerült rendezés általános tetszésben részesült. Kívánatos, hogy a vidék más nagyobb városaiban is követnék e szép és életrevaló példát.

Á, Ö, Ű, vagy Ae, Oe, Ue? Németországban a nyelvújítás újraképeba hozta az Á, Ö és Ű betűknek használatát az eddig kisegítőképen használt Ae, Oe és Ue helyett. Most azonban, hogy ottan a szedőgépek kezdenek terjedni, lényeges akadályba ütközik a pontozott betűk használata, mert e gépekkel nem lehet ilyen, a betűteten kívül álló pontozott betűket előállítani. Így tehát valószínűleg ismét forgalomba jön az Ae, Oe és Ue-vel való kifejezőmód, mint legpraktikusabb megoldása az akadálynak. Igen ám, de ezzel csak a németeken lenne segítve, rajtunk magyarokon, — kik az Ö és Ű betűn kívül még Á és Ű, meg Á, É, Í, Ó és Ű ékezetes betűket is használunk — nem. Igaz ugyan, hogy sok-sok idő fog elmúlni, míg a mi, a nagy német irodalomhoz képest szerény viszonyok közt mozgó nemzeti nyelvű irodalmunk el fogja bírni a szedőgépekbe fektetett nagy költségeknek tisztességes kamatoztatását; azonkívül a gépek maguk is még lényeges javulásra szorulnak, míg csakugyan azt képesek előállítani, a mit igényelnek, s így most nem igen fájhat miattuk fejünk: mégis kénytelenek vagyunk az ékezetes verzábetűk olyaténi használatba vételét, mint az a helybeli Pallas-nyomdában felállított Typograph-szedőgépnél történik, kifogásolni. Ugyanis a *Magyar Nyomdász*at mult évi szeptemberi füzetéhez mellékelte gép-szedési mintamunkákból meggyőződhetni, hogy a Pallas szedőgépe a mondott ékezetes betűket egyszerűen a folyószedéstől jóval előtérbe kisebb képpel önti, csak hogy az ékezetnek hely jusson a betűteten. Ez még rövidebb megoldása a kérdésnek, de semmi esetre sem helyes.

Bécsi újdonságok. Julius 10-én ment végbe Bécsben a nyomdásztanonozok szakiskolájának záró-ünnepélye. Az iskolát a lefolyt évben 496 tanonc látogatta. 131 tanuló szedés- és nyomómunkákkal, rajzokkal stb. vesz részt egy gyűjteményes kiállításban a jubiláris ipartárlaton. Hetven tanuló különböző díjakkal és emléktárgyakkal lett kitüntetve az évközben tanúsított buzgalomukért. A tanítást húsz tanár végezte tíz osztályban. Ez évben, az iskola fennállásának 24. esztendejében vizsgáztak először a gyorsírászatból. — A bécsi nyomdai művezetők nyugdíjgyűlése a hó 14-én tartotta rendes évi közgyűlést. A pénztári kimutatás 93.054 forintnyi vagyonról számol be. Az egyesületet 1875-ben alapították; alapítói közül még tizen vannak életben.

Egyesületi statisztika. Nemrégben megjelent az *osztrák* nyomdászegyesületek szövetkezetének rendes jelentése 1897. évről. A nagyterjedelmű statisztikai anyagot magában foglaló füzetből megtudjuk, hogy a szövetkezetet 14 egyesület képezi 56 főkegyesülettel és 43 uti-segélyt kifizető helylyel. A mult év végén 7655 tagot számlált a szövetkezet; ezek közül voltak szedők 5726-an, nyomók 991-en és öntők 239-en. Az összes bevételek a mult esztendőben 299.251 forint 80 krajczárra rugtak, a kiadások 282.634 forint 62 krajczárra. A vagyon álladéka volt, a könyvtári és leltári értéken kívül, 593.165 frt 76 kr. A betegedési esetek kimutatása következőkép alakult: 508 eset a légzőszervi betegségekre vonatkozik, 319 eszúra, 179 tuberkulózisra és görvlyökkorra, 179 gyomorhajokra, 183 eset sebzésekre. A munkanélküliek segélyezése ügyében az egy-egy szövetkezeti tagra eső hozzájárulási hányad 21 forint 3 krajczárból állott. A rokkant tagok mult évben 30.802 forint 43 krajczárra rugó segélyben részesültek, a betegek pedig 89.817 forint 22 krajczárrnyi táppénzt igényeltek. Az egyesület a következő országok nyomdász-segégeinek egyesületeivel áll kölcsönösségben: Bulgária, Elzász-Lotharingia, Franciaország, Horvátország, Luxemburg, Magyarország, Németalföld, Németország, Románia, Svájc, Szerbia és Skandinávia. A nagy gonddal és sok fáradsággal kidolgozott jelentés Dworacek J. szövetkezeti titkár munkája.

Könyvnyomtatás-történeli múzeumot szándékoznak alapítani Berlinben 1900-ban, mely évben tudvalevőleg Gutenberg János születésének ötszázszentendős emlékünnepélyét fogják Mainzban rendkívüli díszléssel megülni. A múzeum kronológiai sorrendben szemléltetővé fogja tenni a könyvnyomtató-mesterség fejlődését kezdetétől fogva korunkig, az időszakonként használatba került munkaeszközök, sajtók és gépek, valamint nyomdai termékek bemutatásával, melynek különös érdekességét fogja képezni a nyomtatványok kiállítása körül kifejtett műizlésnek változatos képe. A múzeum megalkotásával egyetemben egy magasabb fokú nyomdász-szakiskolának megalapítása is tervbe van véve, melyhez mint előkészítő iskola a már fennálló tipografiai szaktanfolyam szolgálja.

Külföldön mindnagobb arányokat ölt a városi hatóságok részéről amaz idővös intézkedés, hogy kezelési és hivatalos nyomtatványainak elkészítésével csak oly üzleteket biznak meg, melyek a segédekkel közösen megállapított munka-árszabályt fizetik. Németországban és Svájcban a városi hatóságok buzgón támogatják e mozgalmat, legnagyobb mértékben azonban Angliában, hol több mint 200 város csakis oly nyomdában készítteti munkáit, melyekben megfizetik a segédeknek az elfogadott árszabályt.

Angolország West Hartlepool nevű városában két linotype-szedő ugyancsak derekas munkát végzett. Nemrégben ugyani nevezett városnak parlamenti képviselője ellátogatott oda és hosszabb beszéddel számolt be tevékenységéről választóinak. A beszéd delután 3 óra 40 perczkor vette kezdetét és oly bőségesen áradt, hogy három lapreporter beleizzadt annak lemosolásába. Ennek daczára az érintett két gépszedő 5 órakor nyomóeszkész állapotban adta át a beszéd szedését, úgy, hogy arról rögtön elő lehetett állítani az utcai árusításra szolgáló példányokat.

Előkészületek a párisi vilákiállításra. A századvégi nagy nemzetközi kiállításra, mint a hogy Párisból írják, nagyban folynak az előkészületek. A nemzeti nyomda is nagy remekművel fog a kiállításra megjelenni. A díszmű a francia nyomdászat XV. és XVI. század-heli fejlődését fogja remek képekkel bemutatni. A nyomda igazgatója az első ívekét, melyekből egy speciális példányt fognak összeállítani, a köztársaság elnökének már e héten megküldi. A díszművet mályvaszínű hórbe fogják bekötöni és a táblán ezüstből kiverve R. F. kezdőbetűk lesznek. A nagy mű szedését már 1895. augusztus havában kezdték és húsz hónap alatt fog teljesen elkészülni. A remek könyv a legtrikább betűket, úgy a Garamond-féléket, melyeket 1640-ben használtak, a mikor Richelieu a nyomdák megalapította, valamint a Grandjean-féle betűket 1693-ból, egymással szembeállítva mutatja be. Megvannak benne azoknak a műhelyeknek az abc-i, melyeket 1470-ből a Sorbonneban rendeztek be, továbbá Freiburger, Gering és Crantz párisi könyvnyomdászok betűi, kik 1473-ban a rue St-Jacques-ban dolgoztak, továbbá azoknak a nyomdászoknak a betűi, a kik 1745-ben a Soufflet Vert-en közösen dolgoztak. A lyoni, angersi stb. nyomdák betűi mind be vannak mutatva és régi minták után készült levél-reprodukciókat is mutat be a könyv, metszett betűkkel és inicálékkal. Az első ilyenforma vésnői munka 1587-ben Gourmont testvérek műhelyében készült. A könyvet 100 ritka könyv és kép lemezlevezonata díszíti.

Hol jelent meg az első újság? Három ország, Hollandia, Belgium és Franciaország versenyez azért a dicsőségért, hogy melyikben jelent meg a legelső hírlap Európában. Brüsszel azzal indokolja elsőbbségét, hogy már 1605-ben kiadták Brüsszelben a Nieuwe Tydinghen-t, egy szabálytalanul megjelenő katonai jelentést. Ezzel szemben a francziák azt állítják, hogy Párisban meg 1594-ben VIII. Károly Olaszország elleni hadjáratai alatt a mai rendkívüli kiadásokhoz hasonló tudósítások adtak ki, melyek a népet a háború eseményeiről tájékoztatták. A megindult kutatások megállapították, hogy efféle rendkívüli lapkiadások már a 14-ik század közepén szokások voltak Ausztriában, Angliában és Olaszországban is. Ezek a röpiratok a rendkívüli természeti tűneményekről, balesetekről és gyilkosságokról hoztak rendszeres tudósításokat. A 16-ik században Kölnben már egy rendszeres hetilap jelent meg. Az el.ö valódi hetilapot 1608-ban adták ki Londonban, a másodikat 1609-ben Strassburgban, míg Franciaországban csak az 1631-ik évben adták ki az első hetilapot La Gazette cízzel.

Haladnak a kínaiak! Legujabban létrejött az első írógép az elég honyodalmas kínai nyelv számára. A reprodukálható képjelek (betűjelek ugyanis nem léteznek a czpofos világ nyelvében), száma nézve négyezeren, kerekéhez vannak illesztve, melyek körülbelül egyharmad méternyi átmérővel bírnak. Húsz egész harmincz ily kerék szükséges e jelek fölvetelére és azok kétszeri mozgásba hozatalával nyerjük a kívánt lenyomatot. Az első tapintás forgásba hozza az

illető kereket, a másodikkal pedig történik a kívánt jelnek az alatta fekvő papírosra való rányomása. A kínai nyelv ugyan 18.000 ily kéjjel dícselkedhetik, melynek mindegyikének bizonyos jelentősége van, mindazonáltal az írógép csak a leginkább használatos négyezer kéjjel lett fölszerelve.

Háború és sztrájk. Chicagóban a hírlapoknál alkalmazott stereotipőrök július 1-én, a mikor mindenki nagy kíváncsian várta a kubai harcztéréről érkező tudósításokat, abban hagyták a munkát. E miatt a jökövetkező szombati napon nem jelent meg egy lap sem Chicagóban, a mi eddig, a mióta Chicago városa fennáll, soha elő nem fordult. Mert még a nagy tűzvészek alkalmával, a melyek annak idején Chicago legnagyobb részét elpusztították, megjelentek a lapok, bár redukált formátumokban és a legkülönbözőbb minőségű papíroson nyomva. A hírlapkiadók abban állapodtak meg, hogy a tömöntök kívánságait nem fogadják el, s ez okozta az újságüzemnek megakasztását.

Nyomdai festék előállításához nagyon hasznavehető anyagnak ajánlják a legújabb világító szernek, az *acetylen-lángnak* koromját. Ha acetylent füstölő lánggal égetünk, három egész négyzernél nagyobb mennyiségű kormot nyerünk, mint az ugyanoly mennyiségben fogyasztott ásványolajtól. Az acetylen-korom súlya rendkívül könnyű és abszolút fekete színe által tűnik ki, melyhen a barna színnek legesekélyebb nyomát sem találhatunk. Nem találunk benne kátrányos keverékeket sem, melyek lámpa- vagy egyéb közönséges koromban rendszeren fölkeltek kisebb-nagyobb mennyiségben.

A vidéki könyvnyomdák gépstatistikájának felvétele czéljából szétküldött kérdőlapokat még igen sokan nem küldték be. Felkérjük tehát lapunk vidéki olvasóit, hogy főnökeiket kérdezzék meg, vajjon elküldték-e azok már a kérdőlapokat és ha nem: kérjék fel őket azoknak mielőbb való beküldésére.

ELSŐ MAGYAR

Könyvnyomdai Szakasztalos

BÖLE JÓZSEF

BUDAPEST, VIII. Vas-u. 7. vagy Stáhy-u. 1.

Elvállal mindennemű

épület- és butorasztales-munkát.

Javitások elfogadlatnak és pontosan eszközöletnek.

Pályázati hirdetés.

A *Grafikai Szemle* szerkesztősége — a Szakkör választmányának megbízásából — pályázatot hirdet egy olyan *szakcikkre*, a mely a táblázatos (tabelláris) szedés minden válfaját tárgyalja.

A pályázat föltételei:

1. A cikk terjedelme ne legyen nagyobb, mint a mennyit a Grafikai Szemlének nyolcz-tíz nyomott oldala kitesz.
2. A könnyed és érthető modorban írt és példákkal demonstrált cikk pályadlja 50 korona.
3. A cikk megbirálását a Szakkör irodalmi és szakbizottsága végzi, a mely csakis irodalmi színvonalon álló és helyes technikai fejtegetéssel tárgyalt cikknek ítelheti oda a díjat.
4. Döntés esetén a némileg gyöngébb irodalmi színvonalon álló, de a nagyobb technikai tudással bíró cikké az elsőbbség, a mely esetben azonban az irodalmi bizottság, vagy esetleg a szerkesztőség azon simításokat végezhet.
5. Az idegen kézzel írott és jelíges levéllel ellátott pályamunkák beküldésének végső határnapja szeptember 30-ika. (A 30-diki postadátummal ellátott levelek is érvényesek.)
6. A díjat nem nyert pályamunkákat a szerkesztőség egy hónapig megőrzi, a mely határidő letelte után úgy azokat, mint a jelíges leveleket is a választmány előtt megsemmisíti.
7. Egyéb dolgokban vagy felmerülhető vitás kérdésekben az együttes bíráló-bizottság szavazattöbbséggel saját belátása szerint dönthet.
8. A pályamunkákat a fentebb jelzett határnapig a *Grafikai Szemle* szerkesztőségébe (V., Hold-u. 7. sz.) kell küldeni.

Budapesten, 1898. márczius hó.

A Grafikai Szemle szerkesztősége.

Pályázati hirdetmény.

A Könyvnyomdászok Szakkörének szakbizottsága a választmány határozata értelmében két hirdetés szedésére a következő pályázatot írja ki:

Szedessék egy- vagy kétszínnyomásra előkészítve 28 × 17 ciceró nagyságban fekvő vagy álló alakban a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1899. évi folyamára számára két hirdetést; e hirdetésekhez szövegül csakis a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1898. évi folyamában megjelent *Első Magyar Betűöntőde r. t.* és a *Wörner J. és Társa gépgyár* hirdetéseinek szövege vehető.

Mivel itt tulajdonképen két pályázatról van szó, úgy a *Betűöntőde*, mint a *Wörner-féle* hirdetés közül a jury által legjobbnak talált és közlésre érdemes pályamunkát egyenként 35—35 korona díjjal jutalmazza a Szakkör.

A beérkezett pályamunkákat a Szakkör szakbizottsága bírálja meg és fentartja magának a jogot, hogy a díjakkal jutalmazandó pályamunkákon esztétikai vagy technikai szempontból netalan szükséges kisebb arányú módosításokat végeztesen. A díjak kiadása ez utóbbi feltétel figyelembe vételétől tétetik függővé.

A díjat nyert pályamunkák a Magyar Nyomdászok Évkönyvének 1899. évi folyamában jelennek meg. Az esetleg dícsérettel kitüntetett pályamunkák mint szövegközi nyomtatványminták fognak a *Grafikai Szemle* 1899. évi folyamának 1. vagy 2. számában megjelenni.

A díjakat nem nyert pályamunkák jelíges levélkéi a bírálat meg-ejtése és a díjak végleges odaítélése után megsemmisíttetnek.

A pályamunkák beküldési határideje 1898. szeptember 30-ika. (A 30-iki postadátummal ellátott levelek is érvényesek.)

A pályamunkák *mindegyike három példányban* (egy- vagy kétszínnyomásban) és idegen kézzel írott jelíges levélkéik kíséretében a *Grafikai Szemle* szerkesztőségébe (V. ker., Hold-utca 7. sz.) küldendők.

Budapest, 1898. márczius hóban.

A Könyvnyomdászok Szakkörének szakbizottsága.

HIVATALOS RÉSZ.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű kondíció-változást, úgy az abba való be-, mint kilépést haladéktalanul adjanak tudtul a Kőr pénztárosának, mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a czélra egy egyszerű levelezőlap.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest, IV., Ujvilág-utca 2. és Erzsébet-tér 18. sz.) Szakkörünk tagjainak fényképek készítésénél a következő kedvezményeket adja:

6 db. vizit	fénykép...	3 frt, 12 db.	5 frt.
6 » kis Makart	» ... »	7 » 12 » 12 »	
6 » kabinet	» ... »	8 » 12 » 13 »	
6 » Makart	» ... »	10 » 12 » 18 »	

A midőn e kedvezményt Kőrünk tagjainak figyelmébe ajánljuk, egyben tudomásul adjuk, hogy a tagság mindenkor az utolsó havi nyugtával igazolandó.

Tisztelettel kérjük a t. házipénztáros urakat, hogy a tagsági díjak beszédésénél a lehető legnagyobb szigorú és buzgóságot fejtsek ki. (A ki két hónappal hátralékban van, az nem kap **Grafikai Szemlé**.) A beszédett tagdíjakat az üzletben alkalmazott összes szakkör tagok névjegyzékének kíséretében, tekintet nélkül arra, hogy fizettek-e vagy sem mindnyájan, küldjék direkte vagy postán, vagy pedig *Wolf Antal* egyleti küldöncz útján *Renecsisovszky Ferencz* szakköri pénztároshoz (VIII., Kerepesi-út 63., IV. 35.) lehetőleg minden hó 12—15-ig.

Németh Ferencz fényképész (IX., Bokréta-utca 23. sz.) a következő, igen mérsékelt árban készít fényképeket a Szakkör tagjai és családjai részére:

Vízit-fénykép	...	6 db. 2 frt 50 kr., 12 db.	4 frt.
Kis Makart	...	6 » 4 » 50 » 12 » 7 »	
Kabinet	...	6 » 5 » — » 12 » 9 »	
Makart	...	6 » 7 » 50 » 12 » 13 »	

Megrendelés alkalmával mindig az utolsó havi nyugtával kell igazolni azt, hogy az illető a Szakkör tagja.

Krecsányi Ignác úr, a Krisztinavárosi szinkör igazgatója, Köriünk megkeresésére kedvezményes árú jegyeket bocsátott a tagok rendelkezésére.

Kedvezményes jegyárak:

Nagy páholy ... .. 4 frt	Körszék (I. és II. sor) ... 40 kr.
Zsölyszék ... .. 90 kr.	» (III. és IV. sor) 30 »
I. rendű zártzék... .. 70 »	Karzati zártzék I. sor ... 40 »
II. » » » » » 55 »	» » » » » többi » ... 35 »

A kedvezményes árú jegyek váltásához szükséges utalványok *darabként egy krajczárért* kaphatók: *Weinberger Dezső* (Franklin), *Varga Dezső* (Athenaeum), *Tichy Ákos* (Pesti részvénytőzsde), *Schuster Ágoston* (Pester Lloyd), *Fekete Ferencz* (Egyetemi nyomda), *Harsányi János* (Légrády), *Novitzky N. László* (anyaegylet) uraknál és *Rencsisovszky Ferencz* szakköri pénztárosnál (VIII., Kerepesi-út 63, IV. 35.)

***

Feld Zsigmond úr, a városligeti szinkör igazgatója, szintén engedélyezett kedvezményes árú jegyeket. Ehhez való utalványok ugyanott kaphatók, hol a budaiak. Az árak következők:

Földszinti páholy ... 3 frt 50 kr.	Oldalföldszint ... .. 40 kr.
I. emeleti » ... 2 » 50 »	I. emeleti erkély 1-ső sor 50 »
I. rendű zsölye ... — » 80 »	I. » » » többi sor 40 »
II. » » » » » 60 »	

Vasár- és ünnepnapokon lehetőség szerint.

***

Kedvezményes jegyek a Magyar Színházba. A Magyar Színház igazgatója Köriünk megkeresésére a következő, igen mérsékelt helyárakat engedélyezte:

I. Erkély 1 forintos helyet —.60 kr-ért
I. » 80 kros » --.50 »

A jegyek vasár- és ünnepnapokon nem érvényesek.

Utalványokat (minden helyre külön, darabonként 2 kr-ért) csak a **havi nyugta felmutatása mellett** kaphatják a Szakkör tagjai *Rencsisovszky Ferencz*nél (VIII., Kerepesi-út 63. sz., IV. em. 35.), *Novitzky N. László*nál (anyaegylet) és *Tichy Ákos*nál (Részvénytőzsde).

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

B-s Gy. úrnak, Új-Verbász. Az előfizetést megkaptuk. A többiek is szívesen vesszük, ha azok beilleszthető lapunk keretébe.

Ábrahám M. úrnak, B-Hunyad. Bizony arra mi se tudunk feleletet adni, mert a valamire való helyeket már okkupálták mindenütt. Tessék csak szétnézni lapunk borítékán, milyen népes az! Talán onnan lehetne valamit kikalkulálni? Itt a központban is vannak elegendő, a kik keresik a jobb helyeket.

Kiss Elek úrnak. Mai számunkban megtalálhatja *Moiret* hirdetését.

Előfizető (NB). Mind a két pályázat szeptember végén jár le. Tessék a hirdetések elolvasni még egyszer, benne van az is.

Végh Dezső úrnak, Szombathely. A lapot elküldtük, a másik kérésének nem tehetünk eleget, mert az nálunk nem jelent meg.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Hold-utca 7. sz.

Kiadótulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

A lap papírosa *Moiret F. Ödön* papirnagykereskedéséből való.

Felelős szerkesztő *Tanay József.* Főmunkatárs *Firtinger Károly.*

SCHÖNTAG GYULA

könyvnyomdai asztalos

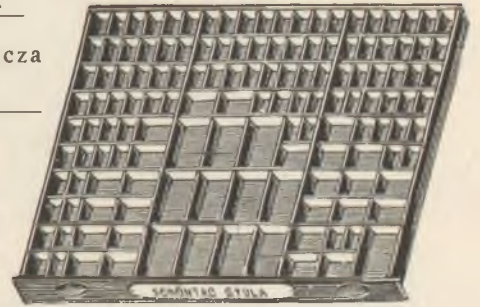
BUDAPEST

VI., Dávid-utca
10. szám.

Kis antika-
szekrény 3 frt.

Nagy szekrény
4 frt.

*Arjegyzeik ingyen
és bérmentve.*

A ZÁGRÁBI
PAPIRGYÁR-RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
EGYEDÜLI MAGYARORSZÁGI ELÁRUSÍTÓJA.

MOIRET F. ÖDÖN

papirnagykereskedése ~ ~ ~
~ ~ ~ és gyári papirraktára

Budapest, V., Báthory-utca 20.

Mindenféle író-, fogalmazó-, okmány-, nyomtató-,
illusztráció- s rajzpapírok raktára.

TELEFON 181.

Szines papírok ~ *Luxuspapírok*

Lemezek és fénylemezek

Itatópapírok ~ *Kartonpapírok*

BETÜÖNTÖDE

TÖMÖNTÖDE

A legkülönfélébb
célyszerű és divatos

**Könyv- és
Czímбетűkből**
nagy választékot tart.

FISCHER és MIKA

BUDAPEST

VI., Révay-utca 6.

*Folyton készletben
tart: szerb és héber
betűket, körzeteket és
kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betű-
szekrényeket és állványokat, a leggyorsabban
készítve és a legjobb minőségben kiállítva.*

*Ajánlja szab. nyomdai vonalzó-berendezését,
táblázatszedésekhez. Egy oktávgarantúra 10 frt.*

Elvállal igen jutányos
áron egész nyomdai be-
rendezéseket.

Legnagyobb GYÁR Ausztria-Magyarországban.

FESTÉKEK könyv-, kő-, pléh- és fénynyomási czélokra.

Közömbösítő festékek háromszinnyomáshoz.

Színes és másoló-festékek.

Legfinomabb
*Dísznyomat-, illusztrációnyomó
festékek, könyv- és újság-
festékek.*

* Hengeranyag.
Hengeröntés.

Raktárak és képviseletek a világ minden fővárosában.

SCHIFF, SRPEK ÉS TÁRSA
Budapest, VIII., József-utca 17. szám.

Törzsház: Bécs.
Fiók: Flórencz.

Gyári
telefon.
63-53.

Különlegességek:

Fluidicon, legjobb konzerváló szer, a bőrösödést megakadályozza, a hengerre száradt festéket feloldja.

Umido, minden államban szabadalmazva, könyvművészeknek nélkülözhetetlen; teljesen megtakarítja a törlést kézi sajtón való nyomásnál és gyorsajtó-nyomásnál is előnyösen alkalmazható.
Mindenemű kellékek könyv- és könyvművészek számára.

Vezérképviselő:

KALMÁR LAJOS Budapest, VII., Dohány-u. 10.
Telefon 17-90.

Géplevelboríték * Gyászlapok
Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST V. kerület, Sas-utca 29. szám.
Széchenyi-utca sarok.

A MYRTLE MARK kapható minden papírkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papíráruk.

GESCHÜTZT.

Myrtle
Mark

DEPOSÉ.

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYÁR

— RAKTÁRA —

Budapest, V. ker., Arany János utca 8. sz.
(Alapított 1829. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
göngypapírok.

***

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

***

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

★

Ítató-, szűrle- és mindennemű
merített nyomdapapírok.

***

Mindennemű lemezek stb. Papírzaeszkógyár.

Kitüntetve a császári sas használati jogával.
Kitüntetések: Bécs, Berlin, Páris, Nürnberg, M. m. Frankfurt.

Schriftgießerei
Mechanische
Werkstätte
J. H. RUST & Co.
WIEN
V. Griesgasse 10.

Szállít — hosszú időn át szerzett gyakorlati tapasztalatok alapján — a legrövidebb idő alatt **teljes könyvnyomdai berendezéseket** nagy és kisszabású üzletek részére, szövőgáti betűkkel, körzetekkel, mindenféle gépekkel és berendezéssel felszerelve. Nagy választék idegennyelvű betűkben.

Méltányos feltételek. — Szóliá kivétel.

FRISCH FRIGYES

mechanikai műhely

BUDAPESTEN

V., Akadémia-utca 7. sz.

Különleges műhely a könyv- és könyvnyomdákban használatos mindennemű gépek, úgymint: körforgógépek, könyv- és könyvnyomdai gyorssajtók, téglanyomású, fűző-, vágó-, lyukasztó- és hasító gépek javítása és átalakítására; elvállalja továbbá transzmisszió-felszerelések, minden mechanikai üzembe vágó műhelyek átköltöztetését, valamint minden szakba vágó munkálatok eszközését.

Egyes gépek átalakításához tervek új nélkül készítenek.

Gázmotorok javítása.

KURCZ LIPÓTES Tsa
PHOTO.
czinkografiai
műintézet

BUDAPEST, VIII. SZENTKIRÁLYI 13.

mindennemű nyomdai munkához szükségesek

CLICHÉ

LEGJOBB is
OLCSÓ
KIVITELBEN
Czinkografia és
fémetszel
utján

WÜSTE F.

Könyv- és könyomdai festék-gyára
BUDAPEST
VI. kerület, Király-utca 60. szám.

GYÁRT:

Könyv- és könyomdák részére való fekete és színes, valamint réz-nyomáshoz szükséges mindennemű és színű

FESTÉKEKET.

HENGERANYAG-GYÁR.
KENCZE-GYÁR.

KÖZREMŰKÖDŐI EREM JÓ CZINKOGRAFIÁKÉRT.

BUDAPEST 1895.

Könyv- és Könyomdai Festékgyár

Fényképezési műintézet

BUDAPEST

VII. városrégi Iasor 49

Ezzel a műintézetben készült fényképeket ismételtül készíthetjük gipszrel, papírral és tananyagból, s. a. l.

PHOTOLITHOGRAPHIA, CZINKOGRAPHIA, FÉNYNYOMAT, AUTOGRAPHIA, FÉNYMÁSOLAT.

KÖZREMŰKÖDŐI EREM JÓ SZOTOLITHOGRAFIÁKÉRT.

BUDAPEST 1895.

KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA

KITÜNTETÉSEK:

Temesvár 1891.
Philippopol 1892.
Orsz. Iparegyes. 1892.
Millenniumi kiállítás Budapest 1896.

**Bronzok.
Koromégetés.
Kenczék.**

Készít legjobb minőségű ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festéket.

47.004. és 53.406. számú osztrák-magyar szab.

BUDAPESTEN

Államilag kedvezményezett első magyar

Könyv- és Könyomdai Festékgyár.

Gyár, iroda és raktár:
IX. kerület, Márton-utca 19. szám.

Patent gelatin-hengeranyag.
Telefon 56-64.

SZEDŐSORZÓK

igazítható feszítővel, szabadalmazott saját találmány.

„HUNGÁRIA“
akezidensz-gyorsajtók.

Könyomdai kézisasajtók
Könyomdai gyorsajtók

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE
BUDAPESTEN.

Egyszerű gyorsajtók 2 vagy 4 festék-dörzsölő hengerrel.
Kétszint nyomó gépek, 2 festékszerkezettel, 2 v. 4 festékdörzsölő hengerrel.
Tégelynyomású gyorsajtók.
Önműködő készkészítő-gépek.
Csomagoló- és simítóajtók.
Papírvágó és papírfúró-gépek.
Aranyozó-, dombornyomású- és kivágó-sajtók.

TÖMÖNTÖDEI
BERENDEZÉSEK.

*
Transzmisszió-telepek.

Körforgású nyomógépek
újságok, könyvek és illusztrált
művek egy- és többszínbeni
nyomására, tökéletesbitett tölcser- és
körbenforgó keshajtogató készülékkel.

Használt gyorsajtók alaposan kijavítva és átalakítva jótállás mellett jutányos árért eladók.

HOGENFORST A. GÉPGYÁRA LIPCSÉBEN.

DIAMANT Törvényileg védve.
tégelynyomású gyorsajtó

Tányéros festékezővel. ☆ Különleges szerkezet.

Csak a nagy tömegben való gyártás tette lehetségessé e tégelynyomó sajtónak ily kiváló minőségben és más fajta sajtók által el nem ért munkaképességben oly olcsó áron való szállíthatását.

Jelző	Röma belső világossága mm.	Ára a Diamant legelőször nak márkában önműködő fes- tőlerés nélküli festékezővel	Ár a feladólengereknek tet- szés szerinti munkabaállít- hatásáért és kiemelhetősé- géért az XW és XWa sajtó ára 25 márkával, az XY és XYa sajtóé 30-al, az XZ sajtóé pedig 35 márkával emelkedik.
XW	23,5 × 33	465	500
XW _a	24 × 35	490	525
XY	30 × 42	755	800
XY _a	32 × 44	785	830
XZ	36 × 49	—	1150

Kívánatra külön díjazás ellenében hosszú tégelyszünettel is elláttnak a sajtók.

Döhren, Hannover mellett, 1897. október 2.
Hogenforst A. úrnak Lipcsében. A tavasszal szállított DIAMANT tégelynyomású gyorsajtóval teljesen meg vagyunk elégedve és mint annak különös előnyeit a könnyű és szabatos munkát, meg csendes járását kell kiemelniük, miúttal a sajtó bece tényleg kimondhatatlan.

Kiváló tisztelettel Hahne & Werninghaus.

Ólomzárgyártás

Mechanikai műhely

Első Magyar

Betűöntőde

RÉZLÉNIAGYÁRTÁS

Részvénytársaság

Budapest

VI., Desseffy-utca 32. sz.

UJDONSÁG:

EGYETEMES

TABELLA-ALAPZAT

Czettel és Bendtner szabadalma.

Telefon 23—70.

BÉLYEGZŐMETSZÉS.

EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

jutányosan és gyorsan foganatosítatnak.

Folyton dúsz raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

KÖNYV-ÉS CZÍMBETŰKBEN

továbbá

Körzetek, Rézléniák,

és

Kizárásokban.

A legkülönbébb

ÉKITMÉNYEK

és egyéb

NYOMDAI FELSZERELVÉNYEKBEN.

TÖMÖNTÖDE, GALVANOPLASZTIKA.

Meisenbach Riffarth & Co.

Grafikai műintézetek

MÜNCHEN * BERLIN * LIPCSE

Tusrajz után készített autotipia.

Mintalap a cég *Lose Blätter* című gyűjteményéből.

*A Fliegende Blätter*ből átvéve (Braun és Schneider kiadása Münchenben).

Melléklet a *Grafikai Szemle* 1898. évi júliusi füzetéhez.

- Nagy-Becskerek**
Grcsits I.
Jokly Lipót.
Pleitiz Fer. Pál utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.).
- Nagy-Bittse**
Spiegel Samu.
- Nagy-Enyed**
Nagyenyedi könyvnyomda és papírárnygyár r.-t.
- Nagy-Kanizsa**
Fischel Fülöp.
Gondos Ignác.
Krausz és Farkas.
Wajdics József.
Weisz L. és F.
- Nagy-Károly**
Ifj. Róth Károly.
Sarkadi Nagy Zsigmond.
Turóczy Zsigmond.
- Nagy-Kikinda**
Kiadói nyomda. (tulajd.: Sedjakov Milán).
Milenkovits István.
Radák János.
- Nagy-Kőrös**
Bazsó Lajos.
Ottinger Ede.
- Nagylak**
Hubert Jenő.
- Nagy-Marton**
Gellis Henrik.
- Nagy-Mihály**
Landesmann B.
- Nagy-Röcze**
Guttman Fülöp.
- Nagy-Surány**
Leuchter Sámuel.
- Nagy-Szalonta**
Reich Jakab.
- Nagy-Szeben**
Drotleff József.
Krafft W.
Reissenberger Adolf.
Tipografia r.-t.
Tipografia Archidiecezana.
- Nagy-Szent-Miklós**
Wiener Náthán.
- Nagy-Szombat**
Fiebig József.
Goldmann Miksa.
Horovitz Adolf.
Reisz Sarolta
- Nagy-Szőllős**
Zala Mór.
- Nagy-Tapolcsány**
Platzko Gyula.
- Nagyvárad**
Ifj. Berger Sámuel.
Déry és Boros
Freund Lajos és Társa.
Helyfi László.
Hönig I.
Láng József.
Laszky Ármin.
Neumann Vilmos.
Pauker Dániel.
Rákos Vilmos utóda.
Sonnenfeld Adolf.
Szent László-nyomda r.-t.
- Német-Bogsán**
Zeier A. J.
- Német-Palánka**
Kristofek József.
- Nezsider**
Horváth I.
- Nyíregyháza**
Jóba Elek.
Nagy Mór.
Piringer János (tulajdonos : Özv. Piringer Jánosné).
- Nyitra**
Huszár István.
Iritzter Zsigmond.
Neugebauer Nándor.
Reicheles Lipót.
- Ó-Becse**
Gavansky M.
Löwy Lajos.
- Ó-Kanizsa**
Bruck P. Pál.
Schwartz A.
- Oravicza**
Kehrer C.
Wunder Károly.
- Oroszáza**
Pless N.
Veres Lajos.
- Orsova**
Handl József.
Orsovai könyvny. r.-t.
- Ó-Széplak**
Nyitraiavölgyi gazd. egylet nyomdája.
- Paks**
Rosenbaum Miksa E.
- Pancsova**
Jovanovics Testvérek.
Kosanics N. Miklós.
Vig Er.
Wittigschlager Károly.
- Pápa**
Goldberg Gyula.
Nobel Ármin.
Ref. főisk. nyomda.
- Pécs**
Madarász Béla.
Pécsi irod. és könyvny. r.-t.
Taizs József.
Wessely és Horváth.
- Pécska**
Ruber István.
- Perjámos**
Pirkmayer Alajos.
Sedjakov Milán.
- Petrozsény**
Figuli Antal.
- Pozsony**
Alkalay Adolf.
Angermayer Károly.
Eder István.
Katholikus nyomda.
Marinzi és Pawlik.
Westungarischer Grenz-
bote nyomdája.
Wigand K. F.
- Pöstyén**
Gipsz H.
- Predmér**
Links M. utóda : Rosen-
zweig H.
- Putnok**
Gaertner Ignác.
- Ráczkeve**
Kauders Ferencz.
- Resicza**
Eisler József.
Hungaria-könyvnyomda.
- Rimaszombat**
Gyórfy P. G.-né.
Lévai Izsó.
Náray I. A.
Rábely Miklós.
- Rozsnyó**
Kovács Mihály.
Sajóvidék nyomdája (tul. : Hermann I.).
- Rózsahegy**
Salva Károly.
- Salgó-Tarján**
Bogenglück Ignác.
Blumberg Soma.
Friedler Ármin.
- Sárbogárd**
Spitzer Jakab.
- Sárvár**
Stranz János.
- S.-A.-Ujhely**
Hegyalja-könyvnyomda (tul. : Alexander Vilmos).
Landesmann M. és Társa.
Löwy Adolf.
Pannonia-nyomda (tul. : Juresó és Ocskay).
Zemplén-nyomda (tulajd. : Ehlerl Gyula).
- Sajó-Szent-Péter**
Glatstein Adolf.
- Sárospatak**
Ev. ref. főiskola nyomdája (bérlo : Steinfeld Jenő).
- Segesvár**
Horeth Frigyes.
Jördens Testvérek.
- Selmeczbánya**
Joerges A. özv.
- Sepsi-Szent-György**
Jókai-nyomda r.-t.
- Siklós**
Harangozó József.
- Sopron**
Blum Ármin.
Breiner E. és Fia.
Hungária-nyomda.
Reininger Ármin.
Romwalter Alfréd.
Röttig Gusztáv.
- Stájerlak**
Rose V.
- Sümeg**
Horvát Gábor.
- Szabadka**
Bittermann József.
Krausz és Fischer.
Szabados Sándor.
Székely Simon.
Tomics Miklós.
- Szamos-Ujvár**
Auróra-nyomda (tulajd. : Todorán Endre).
Gör. kath. egyházmegyei nyomda.
- Szakolcza**
Neumann, Teszlik és Tsa.
- Szarvas**
Sámuel Adolf.
Szikes Antal.
- Szász-Régen**
Burghardt Rezső.
Sebesch Károly.
- Szász-Sebes**
Stegmani János.
- Szászváros**
Minerva-nyomda r.-t.
Schuller Testvérek és Tsa.
- Szatmár**
Litteczky Endre.
Morvai János.
Nagy Lajosné.
Pázmány-sajtó.
Weinberger Testvérek.
- Szeged**
Endrényi Imre.
Endrényi Lajos.
Engel Lajos.
Gönczi I. József.
Schulhof Károly.
Traub B. és Társa.
Várnay Lipót.
- Szeghalom**
Kovács Antal.
- Szegzárd**
Báter János.
Ujfaluassy Lajos.
- Székelyhid**
Kohn Sámuel.
- Székely-Keresztúr**
Szabó Testvérek.
- Székelyudvarhely**
Becsek D. Fia.
Betegh Pál.
- Székesfehérvár**
Dehreczeni Gyula.
Kaufmann F.
Singer E.
Számmer Imre.
Számmer Kálmán.
Székesfeh. és Vidéke ny.
- Szemecz**
Fischer Náthánné.
- Szentes**
Hollósy és Vajda.
Sámuel Adolf.
Szentesi első könyvny.
részvénytársaság.
Szentes és Vidéke nyom-
dája.
- Szent Endre**
Schwarcz I.
- Szent-Gotthárd**
Wellisch Béla.
- Szenicz**
Bezsó János és Társa.
- Szepes-Váralja**
Buzás Dénes.
- Szered**
Sternér Dávid.
- Szerencs**
Simon József.
- Szigetvár**
Corvina-nyomda.
Kozáry Ede.
- Szikszó**
Blank Simon.
- Szilágy-Somlyó**
Bölöni Sándor.
- Szill-Hadad**
Fein Sámuel.
- Szolnok**
Bakos István.
Fuchs Lipót.
Jász-Nagykún-Szolnok-
megyei Lapok nyomdája
(tul. : Vezéry Ödön).
Wachs Pál.
- Szombathely**
Bertalanffy József.
Egyházmegyei könyvny.
Gábrriel Ágoston.
Seiler H. utóda : Szele és
Breifeld.
- Tab**
Pfeifer Ignác.
- Tapolcza**
Löwy B.
- Tata**
Engländer és Társa.
Nobel Adolf.
- Temesvár**
Csanád-egyházmegyei
nyomda.
Csendes J.
Délmagyarországi könyv-
nyomda.
Freund Gyula.
Mangold Sándor.
Posaune nyomdája.
Moravetz Gyula.
Stéger Ernő utóda.
Uhrmann Henrik.
Union-könyvnyomda (tul. :
Ifj. Steiner Károly).
Veres Sámuel.
- Tisza-Füred**
Kohn Adolf.
- Tisza-Róff**
Hay Fülöp.
- Tolna**
Weltmann Ignác.
- Tolna-Tamási**
Jeruzsálem Ede.
- Torda**
Harmath József (tulajd. :
Özv. Harmath Józsefné).
- Torna**
Rosenblüth.
- Török-Kanizsa**
Bruck P. Pál
- Török-Szent-Miklós**
Rubinstein Sándor.
- Trencsén**
Gansel Lipót.
Skarnitzl X. Fr.
- Turócz-Szent-Márton**
Gasparik J.
Magyar nyomda (tulajd. :
özv. Moskóczy Ferenczné).
Turóczszentmártoni
nyomda r.-t.
- Új-Arad**
Mayer Lajos.
- Újpest**
Fuchs Antal.
Salgó Testvérek.
- Új-Verbász**
Verbászi könyvnyomda.
(tulajd. : Boros György.)
- Újvidék**
Fuchs Emil és Társa.
Hirschenhauser Benő.
Ivkovics György.
Miletics Szvetozár.
Popovics Testvérek.
- Ungvár**
Gellis Miksa.
Jäger Bertalan.
Lévai Mór.
Székely és Illés.
- Vác**
Kir. orsz. fegyintézeti ny.
Kohn Mór.
Mayer Sándor.
- Vág-Ujhely**
Brück Samu.
Horovitz Adolf.
- Versecz**
Grcsits M.
Kehrer Lajos.
Kirchner Ernő.
Wettl és Veronits.
- Veszprém**
Egyházmegyei könyvny.
Köves és Boros.
Krausz A. Fia.
- Zala-Egerszeg**
Breisach Samu.
Özv. Tahy Rozália.
- Zenta**
Kabos Ármin.
Klenóczkyné Cs. A.
Schwartz Sándor.
Zentai Hirlap nyomdája.
- Zilah**
Seres Samu.
- Zólyom**
Gallovich Dezső.
Ifj. Nádossy Gyula.
- Zombor**
Bittermann Nándor.
Oblát Károly.
Zombor és Vidéke nyomd.
(tul. : dr. Molnár Gyula).
- Zsombolya**
Wunder Rezső.
- Zsolna**
Áldori Manó.

Az esetleges változásokat kérjük velünk tudatni.

A
GRAFIKAI SZEMLE kiadóhivatalában
megrendelhetők

A MAGYAR ÁLLAM
NYOMDÁSZAT-TÖRTÉNELMI
TÉRKÉPE

Ára 50 krajczár

Tervezte és magyarázó szöveggel ellátta:

FIRTINGER KÁROLY.

MAGYAR NYOMDÁSZOK ÉVKÖNYVE

1898. évfolyama 70 kr., vidékre 77 kr.

Az 1887. évfolyam ára, 60 krajczár, vidékre 67 krajczár.

Kapható, míg a készlet tart:

az 1889., 1890., 1891., 1892., 1893., 1894. és 1896.
évfolyamok egyenkint 50 (illetve 57) krajczárért,

a hét darab együtt:

helyben 3 forint, vidékre 3 forint 30 krajczárért.

* * *

Utánvételes küldésre nem vállalkozunk.

